

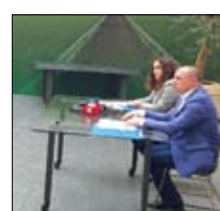
Kërkesë e lartë për naftë pa taksa nga fermerët, AZHBR nis shpërndarjen e kartave

Faqe 2

Krifca në Panairin e Bujqësisë në Lushnjë: Faktor në rajon si origjinë e eksporteve të prodhimeve bujqësore

Faqe 2

AKU: Kontrollat për sigurinë ushqimore sipas BE-së, garantojmë konsumatorin nga ferma në tavolinë

Faqe 5

AGROBIZNESI

Rr. "Qemal Stafa", P. 9-katësh,
Nr. 70, Kati 2, Pazari i ri, Tiranë.
Tel: +355 4 2 251 910 /911
Email: info@fedinvest.al
kontakt@fedinvest.al
www.fedinvest.al

BOTIM I KËSHILLIT TË AGROBIZNESIT SHQIPTAR

Adresa: Rruga "Mine Peza", Pallati 87/3, Hyrja 1, Kati i parë, Tel/ Fax: 2229445
E-mail: infokash@yahoo.com www.kash.org.al

15-ditëshi i parë i muajit maj 2023

Viti i shtatëmbëdhjetë i botimit - Nr. 461
Çmimi 125 lekë

E përdyjavshme e pavarur

RIVITALIZIMI I SHKOLLËS BUJQËSORE "RAKIP KRYEZIU"

SFIDAT E ARSIMIT TË MESËM PROFESIONAL NË SHQIPËRI PERSPEKTIVA E BUJQËSISË

Arsimi dhe formimi profesional bujqësor në shkollën e mesme bujqësore "Rakip Kryeziu" Fier, ku ndërthuret trajnimi teorik me praktikën në punë, është alternativa më e mirë për rritjen e punësimit të rinjve në këtë sektor, që konsiderohet me potencial të lartë dhe rëndësi të veçantë për ekonominë e vendit

RISI ALBANIA NJË PROJEKT I AGJENCISË ZVICERANE SDC

Çfarë tregoi panairi "Ditët e Bujqësisë 2023"

RisiAlbania prezantohet në Panairin Ndërkombëtar të Bujqësisë në Lushnjë

Nga: Andon Rrapokushi
Anëtar i NTWG Albania

Qeveria Zvicerane kontribut për zhvillimin rural në Shqipëri

Faqe 2

PORTRET

Dy fjalë për veprën letrare të Shefqet Mekos, shkruan ish-ministri i Bujqësisë dhe Ushqimit Luftër Xhuveli

Faqe 10

IPARD III, MBZHR: Fituam besimin e BE-së, shtohen sektorët që do të mbështeten

Ministrja e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural, Frida Krifca deklaroi se IPARD II, programi i Bashkimit Evropian për mbështetjen e subjekteve në zinxhirin nga ferma, deri tek agropërpunimi dhe zhvillimi i zonave...

Faqe 3

BUJQËSI

Fermerët e Lushnjës, prodhimi i serrave i kontraktuar për shitje

Faqe 4

GRUAJA NË SIPËRMARRJE

Nga tradita te fuqizimi - gratë artizane mësojnë aftësi të reja në qendrën e sapokrijuar artizanale në Tiranë

Faqe 10

KËNDI I EKSPERTIT

- Tokat e kripura shtrirja dhe rrugët e përmirësimit të tyre Fq.11
- Këshilla për fermerët që mbarështojnë bagëti të imta Fq.12
- Kafshët shtëpiake dhe kafshët shoqëruese të fermës Fq.13

RISI ALBANIA

BUJQËSI

Çfarë tregoi panairi “Ditët e Bujqësisë 2023”

RisiAlbania prezantohet në Panairin Ndërkombëtar të Bujqësisë në Lushnjë

Nga: Andon Rrapokushi
Anëtar i NTWG Albania

Panairi Ditët e Bujqësisë 2023 që u zhvillua nga 27-29 prill në Lushnjë, ishte një nga ngjarjet më të rëndësishme të bujqësisë për këtë vit, i cili pasoi atë të një viti më parë të zhvilluar në maj 2022, me të njëjtin organizator kryesor, Iceberg Exhibition.

Përzgjedhja e Bashkisë Lushnje, pjesëmarrja serioze e një numri relativisht të lartë të agrobizneseve, institucioneve financiare dhe bankave që i mbështesin ato, e projekteve të mëdha si Food Safety Project financuar nga BE, projekti Helvetas/RisiAlbania, pjesëmarrja e organizatave dhe donatorëve prestigjiozë si GIZ, Vodafone Albania, e ekspertëve vendas dhe të huaj nga vendet Balltike, nga Zvicra, Spanja etj tregojnë vlerat e këtij eventi të rëndësishëm. Në krahasim me vitin e kaluar, kishte një rritje të subjekteve pjesëmarrëse nga 60 në rreth 80 të tilla.

Pavarësisht se peshorja anon nga vlerat që solli panairi i Lushnjes, disa probleme dhe mangësi të kësaj ngjarjeje me karakter kombëtar në fushën e bujqësisë, blegtorisë, peshkimit, teknologjisë dhe mekanizimit bujqësor, duhen vënë në dukje dhe të trajtohen në mënyrë konstruktive për tu marrë në konsideratë për përmirësimin e mëtejshëm të organizimeve të eventeve me përmasa të tilla.

Axhenda e aktiviteteve kishte dy pamje:

Së pari, ishte e mirëpërzgjedhur për nga tematika e larmishme, ku në panele të ndryshme, spikatën temat për standartet ndërkombëtaare të cilësisë së produkteve (trajtuar nga Grupi Teknik GLOBALG.A.P. NTWG Albania), temat për teknologjitë inovative në agrobiznes (trajtuar nga disa subjekte, Vodafone, Helius Solutions, Fed Invest – ABA online, Austria Praemix, Teknologjia Spanjolle në sera), temat për kulturën e biznesit në tregjet e zhvilluara të eksporteve (organizuar nga Gateway & Partners, ku u shpalos eksperiencia e kulturës së tregjeve ushqimore të Letonisë, Lituonisë dhe Estonisë), shërbimet financiare dhe partnershipi me fermerët (trajtuar nga banka NOA, si edhe nga institucione të tjera si OTP Bank, Credins, Fondi BESA etj), kontrolli biologjik në sera për zero pesticide në produkte (organizuar nga partneri gold GIZ), ushqyerja e bimëve dhe plehëruesit kimikë/organikë (organizuar nga AGRIMATCO), etj.

Së dyti, duke lënë mënjanë tematikën e larmishme dhe të goditur të axhendës, ajo që binte në sy ishte fakti që ajo përmbante një program tepër të ngjeshur, sidomos gjatë dy ditëve të para të panairit. Çdo orë e zënë me workshop-e, prezantime e forume, dhe kjo

frekuencë e lartë nuk rezultoi shumë efektive, përderisa ndikoi në rënien graduale të numrit dhe interesit të pjesëmarrësve, shtu edhe hapësirën e hapur ku u zhvilluan workshop-et, e cila ndikoi në cilësinë e dëgjimit.

Duke bërë një krahasim me panairin e vitit të kaluar, që u zhvillua në maj 2022, ndryshimi është se vjet të gjitha temat u trajtuan në kuadër të një forumi dhe në një mjedis të mbyllur në Teatrin Vaçe Zela në Lushnjë, ku njerëzit dhe audiencat përkatëse ishin të mirëinformuar për tematikën qysh përpara zhvillimit të panairit nëpërmjet publikimit që ju bë jo vetëm nga organizatori, por edhe nga Këshilli i Agrobiznesit Shqiptar dhe publikimit të gjerë të atij forumi në gazetën Agrobiznesi. Kështu edhe target grupet u informuan më mirë sipas temave të interesit përkatës.

Një nga pikat e rëndësishme të panairit të sivjetshëm të Lushnjes që duhet nënvizuar, është se ai tregoi domosdoshmërinë e kualifikimit dhe të trajnimeve në të gjitha nivelet e sektorit të bujqësisë, të agroturizmit, blegtorisë dhe të sigurisë ushqimore, si në nivel qendror (të organizimeve publike të lidhura me industrinë e sigurinë ushqimore dhe kërkimet shkencore), ashtu edhe në nivel lokal, në sektorin privat, në kompanitë eksportuese e deri në nivel ferme.

Shembulli pozitiv i ciklit të trajnimeve të tetorit 2022 mbështetur nga Ministria e Bujqësisë dhe zbatuar nga Universiteti Bujqësor i Tiranës tregon mënyrën efikase dhe profesionale të trajnimit dhe kualifikimit të punonjësve publikë por edhe privatë, të cilët ishin ftuar, një shembull i cili duhet ndjekur edhe nga projekte të tjera në fushën e trajnimeve, siç është Projekti

i Sigurisë Ushqimore, financuar nga BE, pjesëmarrës në Panairin e Bujqësisë të këtij viti, një projekt i rëndësishëm, me mundësi të mëdha për trajnimin dhe kualifikimin e zyrtarëve publikë në sektorin e fruta-perimeve, qumështit dhe mishit, siç dhe me të drejtë

klamohet në LinkedIn.

Por në Panairin e Lushnjes u sugjerua që rrethi i pjesëmarrjes të rritet, të dilet nga guacka e “high representatives participated”, të ftohen të marrin pjesë në këto cikle trajnimesh edhe përfaqësues të subjekteve private bazuar në profilin e tyre, të pikave të grumbullimit të fruta-perimeve, të grumbullimit dhe përpunimit të qumështit dhe të mishit, të cilët janë ngushtësisht të lidhur me çështje të higjienës dhe sigurisë ushqimore çdo ditë.

Pikat e mëdha të grumbullimit të produkteve e kanë të domosdoshme kualifikimin e specializuar të personelit të tyre në fushën e standarteve të cilësisë dhe duhet ta marrin më seriozisht. Ato duhet të krijojnë një strukturë të veçantë, një grup të sigurisë ushqimore ose njësi të menaxhimit të cilësisë, i domosdoshëm kur flasim për standarte të larta dhe produkte të pastra e të shëndetshme. Trajnimet, kualifikimet, njohuritë e reja dhe zbatimi korrekt i procedurave të standarteve do të na bëjnë më konkures në tregjet rajonale dhe globale.

Megjithëse në panelet e panairit u fol për standarte cilësie dhe gjëra të rëndësishme për pikat që grumbullojnë dhe eksportojnë fruta dhe perime, dhe megjithëse në panair morën pjesë dhe dhanë përvojën e tyre edhe ekspertë të huaj për eksportet nga vende të zhvilluara, fatkeqësisht nuk mund të thuhet asgjë për paraqitjen e kompanive shqiptare të eksporteve të këtyre produkteve në panair.

Mospjesëmarrja e tyre në Ditët e Bujqësisë 2023, aq më tepër që ky event u zhvillua pikërisht në Lushnjë, ku shumica e ketyre agrobizneseve kanë qendrat e tyre, si edhe në Berat dhe Divjakë,

(Vijon në faqen 13)

Kërkesë e lartë për naftë pa taksa nga fermerët, AZHBR nis shpërndarjen e kartave

Mbi 68 mijë fermerë i janë përgjigjur thirrjes së Skemës Kombëtare të mbështetjes në Bujqësi 2023, ndërkohë që për t’iu përgjigjur interesit të lartë të fermerëve për naftë pa taksa, ka nisur procesi i shpërndarjes së kartave.

Mbështetja me naftë pa taksa ka rezultuar edhe masa më e kërkuar nga fermerët të cilët aplikuan për mbështetje për rritjen e sipërfaqeve të mbjella, ndërsa janë shtuar proceset e mekanizuara në Bujqësi.

Kërkesa ka qenë e lartë, me 54 mijë fermerë që aplikuan për këtë masë mbështetëse.

Përballë kësaj kërkesë ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural, Frida Krifca, thotë se të parët që do të marrin mbështetje do jenë pikërisht këta bujq, me qëllimin kryesor që fermerit shqiptar t’i ulen kostot e prodhimit bujqësor.

“Kemi filluar me printimin e kartave të naftës, llogariten

rreth 34 mijë karta fermeri të cilat do të shpërndahen. Nisim me naftën për t’i ardhur në ndihmë fermerëve, për uljen e kostove në punimet e mekanizuara në bujqësi. E kemi tenderuar që në momentin e parë që është çelur buxheti dhe ka nisur praktikisht shpërndarja e kartave për naftën falas tek fermerët, duke i ardhur në ndihmë bujqëve që të vijojnë punën me kosto më të ulta”, u shpreh Krifca në një intervistë televizive.

Krifca shpjegoi se, skemat e subvencionimit luajnë dhe një rol tjetër të rëndësishëm në bujqësinë shqiptare, në nxitjen e formalizimit që për konsumatorin, kthehet në siguri ushqimore, ndërsa për fermerët, NIPT-i, i hap rrugën në tregjet e reja ndërkombëtare.

“Masat tona po shkojnë edhe në formalizimin e bujqësisë. Sepse duhet ta theksojmë se pa incentivën e subvencioneve

përmes skemave mbështetëse, shohim një vështirësi që fermerët të formalizohen dhe të hyjnë në të gjithë zinxhirin tregtar të vlerës ku bujqësia shqiptare aktualisht po shkon” u shpreh Krifca.

“Kemi shifra shumë të mira të eksporteve të publikuara edhe nga INSTAT-i”, tha ministria.

Sipas saj, për 3 mujorin e parë të vitit 2023 eksportet janë rritur me 17% në sasi, por paralelisht rritje shënohet edhe në vlerën e tyre. Kjo për faktin se fermerët po prodhojnë me cilësi gjithë e më të lartë dhe eksportet shqiptare po shkojnë tashmë në tregje gjithënjë e më shumë të sofistikuar, që kanë edhe çmime më të larta.

Për të frenuar tkurrjen në blegtori këtë vit të gjithë blegtorët dhe bletarët do të mbështeten financiarisht pavarësisht numrit në renditjen e aplikimit.

Krifca në Panairin e Bujqësisë në Lushnjë: Faktor në rajon si origjinë e eksporteve të prodhimeve bujqësore

“Ky do të jetë viti i bujqësisë, në drejtim të mbështetjes së shtuar ndaj fermerëve dhe rezultateve pozitive që regjistron ky sektor”.

Kështu deklaroi ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural, Frida Krifca në Panairin

kaluar, ku patëm 500 milionë dollarë eksporte bujqësore. Ky tremujor është rritur me 7,6 % në sasi dhe mbi 18 % në vlerë”, tha Krifca.

Në fund të kësaj prarëve ministria bëri të ditur se, agropërpunuesit do të kenë

rrisë sasinë dhe cilësinë e prodhimeve “Made in Albania”.

“I kemi kërkuar Komisionit Evropian që pjesë e programit IPARD III të mund të përfshihet dhe ndërtimi i infrastrukturës, i ambienteve të grumbullimit, të pikave të grumbullimit apo siloseve për grurin dhe misrin. Kemi marrë prej tyre miratimin, në mënyrë që subjektet private, apo investitorë të ndryshëm të mund të investojnë për këtë nevojë që tregu aktualisht ka, meqenëse nuk e kemi këtë lloj infrastrukture, pra dëgjojmë njëri-tjetrin dhe adresojmë problematikat për t’i dhënë zgjidhje”, u shpreh ministria.

Krifca tha se “Shqipëria tashmë është bërë faktor në rajon si origjinë e eksporteve të prodhimeve bujqësore që ushqejnë konsumatorin evropian”.

Ministria dha lajmin se kësaj herë fermerët fondet e skemës kombëtare do t’i marrin më shpejt se kurrë. Të hënën mbi 2000 fermerë duhet të bëhen gati të tërheqin naftën falas.

“Duke filluar nga java tjetër jemi gati të shpërndajmë subvencionet për ‘Skemën Kombëtare 2023’. Janë 2000 karta naftë të printuara për Skemën e Naftës, kështu do të vijojmë deri sa të shkojmë në fund”, bëri të ditur ministria.

Nga 27-29 prill mbi 60 subjekte të ndryshme bujqësore nga vendi dhe Europa do të jenë në Lushnjë për të lidhur marrëveshje të ndryshme tregtare me synim që fermerët të rrisin sipërfaqet e të mbjellave dhe grumbulluesit të shtojnë sasinë e eksporteve bujqësore.

“

Krifca:

I kemi kërkuar Komisionit Evropian që pjesë e programit IPARD III të mund të përfshihet dhe ndërtimi i infrastrukturës, i ambienteve të grumbullimit, të pikave të grumbullimit apo siloseve për grurin dhe misrin. Kemi marrë prej tyre miratimin, në mënyrë që subjektet private, apo investitorë të ndryshëm të mund të investojnë për këtë nevojë që tregu aktualisht ka, meqenëse nuk e kemi këtë lloj infrastrukture, pra dëgjojmë njëri-tjetrin dhe adresojmë problematikat për t’i dhënë zgjidhje

Ndërkombëtar “Ditët e Bujqësisë 2023” në Lushnjë.

“Tremujori i parë i vitit është mbyllur me një shifër rekord në rritje krahasuar me vitin e

mundësi të aplikojnë në programin IPARD III, i cili do të injekttojë 146 milionë euro në bujqësinë shqiptare, me qëllimin e vetëm që fermeri ynë të

RIVITALIZIMI I SHKOLLËS BUJQËSORE "RAKIP KRYEZIU"

SFIDAT E ARSIMIT TË MESËM PROFESIONAL NË SHQIPËRI PERSPEKTIVA E BUJQËSISË

Arsimi dhe formimi profesional bujqësor në shkollën e mesme bujqësore "Rakip Kryeziu" Fier, ku ndërthuret trajnimi teorik me praktikën në punë, është alternativa më e mirë për rritjen e punësimit të rinjve në këtë sektor, që konsiderohet me potencial të lartë dhe rëndësi të veçantë për ekonominë e vendit

Zhvillimi i sistemit arsimor është me rëndësi për rolin vendimtar në rrugën e zhvillimit në përgjithësi dhe konkretisht për ekonominë e vendeve. Vitet e fundit Qeveria i ka dhënë një prioritet të madh sistemit arsimor dhe veçanërisht arsimin profesional, si faktor që nxit mirëqenie më të mirë. Shqipëria, si një vend i vogël dhe në zhvillim, po përballlet me një sërë sfidash në lidhje me sistemin e saj arsimor, në përgjithësi, dhe më konkretisht, në shkollat profesionale. Arsimi në përgjithësi dhe veçanërisht ai profesional lidhur me sektorin e bujqësisë është shumë i rëndësishëm veçanërisht në ditët e sotme kur Shqipëria është një vend aspirues për të qenë anëtare e plotë e Bashkimit Evropian. Në këtë kontekst vëmendje të rëndësishme ka marrë rivitalizimi i shkollës së mesme profesionale bujqësore "Rakip

Kryeziu", Fier, si një ndër shkollat emblemë në fushën e bujqësisë.

Kjo shkollë profesionale luan një rol të rëndësishëm në ofrimin e kandidatëve të kualifikuar, të gatshëm për të punuar, të pajisur me njohuri, aftësi dhe qëndrime pune në përputhje me nevojat e tregut. Rivitalizimi i kësaj shkolle vjen si një nevojë kombëtare për këtë periudhë ku shumë sipërmarrje, sidomos ato në zona rurale, kanë mungesa të theksuara në staf të nivelit të mesëm.

Shkolla e Mesme Bujqësore "Rakip Kryeziu" Fier, është hapur në vitin 1952, si e para shkollë e mesme në të gjithë Myzeqenë. Pas këtij viti kjo shkollë funksionoi si shkollë rajonale me drejtimet agronomi dhe zootekni. Pas vitit 1980 në shkollën tonë u shtua dhe një degë e tretë, drejtimi Veterinari. Me këto tre specialitete, me një

numër të madh nxënësish shkolla vazhdoi deri në vitin 1990-1991 duke dhënë një kontribut të paçmuar në zhvillimin e bujqësisë jo vetëm në rajon, por në të gjithë vendin. Nga viti 1992 dhe deri në vitin shkollor 1999-2000 përveç degëve Agronomi dhe Zootekni shkolla vijoi edhe me nivelet 2-vjeçare dhe 3+2 për degët: Prodhim Blegtoral dhe Agromekanizator. Në vitin 1999 krahas këtyre degëve u hap sërish specialiteti Veterinari. Në vitin 2001-2002 u hap një degë e re, specialiteti Agrobiznes me nivel 5-vjeçar.

• Në vitin 2002 u bashkua me shkollën e ndërtimit që ishte e nivelit 3-vjeçar me këto specialitete: Hidraulikë, Mobileri, Kimi Ushqimore, Konfeksione.

• Në vitin shkollor 2003-2004 u shtuan dhe degët Elektrikë, Mekanikë të nivelit 3-vjeçar, kurse në vitin shkollor 2004-

2005 dega Elektrikë e nivelit 5-vjeçar.

• Pas vitit 2009 me ndryshimet që pësoi sistemi arsimor edhe në shkollën tonë pati ndryshime, si në strukturë edhe në kurrikula.

• Vendosija e sistemit 2+1+1 (nivele) për degët Mekanike, Shërbime Mjete Transporti, Termohidraulikë, Elektrikë, Bujqësi, dhe Veterinari 4 vite (bllok) bëri që shkolla të merrte një tjetër dimension.

• Në vitin shkollor 2012-2013 hapet drejtimi Shërbime sociale dhe shëndetësore.

• Për vite me radhë shkolla ka vuajtur nga mungesa e regjistrimeve të reja, sidomos kjo në drejtimet e Bujqësisë dhe Veterinarisë. Vetëm në vitin 2014-2015 ndryshoi situata ku numri i regjistrimeve të reja për këto drejtime u trefishua. Por vit pas viti gradualisht ky numër pësoi rënie.

• Në vitin 2015-2016 hapet drejtimi Teknologji ushqimore.

Ndihma dhe mbështetja e projekteve të huaja për arsimin profesional nuk i ka munguar shkollës sonë. Ndër vite përmenden projektet: STAOS, AgriAL, SwissContact, SNV, ALVet, GIZ dhe më së fundmi PEMA PROJECT, një projekt i cili synon që deri në fund të vitit 2023 shkolla të kthehet në një qendër multifunkionale për bujqësinë në gjithë rajonin.

Ky projekt është pjesë e një marrëveshjeje të lidhur nga Qeveria e Republikës Italiane, e përfaqësuar nga Ministria e Punëve të Jashtme dhe Bashkëpunimit Ndërkombëtar dhe Këshilli i Ministrave të Republikës së Shqipërisë i përfaqësuar nga Ministria e Financave dhe Ekonomisë, për realizimin e së cilës është akorduar një vlerë prej 5 milionë €.

Projekti përfaqëson një kanal operacional për transferimin e njohurive dhe aftësive në fushën e formimit profesional agroshtetëror dhe agro-mekanik, bazuar në përvojën e Institutit të Arsimit të Mesëm të Ekselencës të Rajonit Emilia-Romagna.

Duke filluar nga viti 2020, PEMA ofron projektin e Asistencës Teknike (AT) me një afat tre vjeçar "Mbështetje për Arsimin dhe Formimin Profesional përmes Inovacionit", qëllimi i të cilit është të kontribuojë në krijimin e një qendre multifunkionale ekselence në sektorin bujqësor dhe agroindustrial në qarkun e Fierit.

Shkolla sot me një infrastrukturë moderne e bashkëkohore do t'u ofrojë, veçanërisht të rinjve, një mundësi të shkëlqyer arsimimi dhe formimi profesional, gjithnjë e më afër nevojave të tregut të punës.

IPARD III, MBZHR: Fituam besimin e BE-së, shtohen sektorët që do të mbështeten

Ministrja e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural, Frida Krifca deklaroi se IPARD II, programi i Bashkimit Evropian për mbështetjen e subjekteve në zinxhirin nga ferma, deri tek agropëpunimi dhe zhvillimi i zonave rurale në Shqipëri po rezultoi i suksesshëm.

Krifca mori pjesë në Mbledhjen e Komitetit të Programit IPARD, në lidhje me progresin e IPARD II dhe përgatitjen për çeljen e programit të ri IPARD III që u zhvillua në Pezë të Tiranës, në një prej bujtinave të mbështetura nga ky program.

Takimi bëri bashkë përfaqësues të lartë të DG-Agrit të Komisionit Evropian, Delegacionit të BE-së në Shqipëri, si dhe aktorë nga të gjithë sektorët e linjës dhe sipërmarrjes private.

Krifca e cilësoi këtë takim, një hap të ri dhe të rëndësishëm të bashkëpunimit dhe të bujqësisë shqiptare drejt rritjes së produktivitetit, qëndrueshmërisë, rritjes së të ardhurave, sigurisë dhe standardeve evropiane.

"Me mbështetjen e programit IPARD sipërmarrjet në Shqipëri po ndërtojnë një realitet tjetër në ekonominë e tregut, duke modernizuar ekonominë e vendit dhe zhvilluar zinxhirin bujqësor, sipas standardeve të BE-së ku duam të aderojmë", tha ministrja.

Krifca informoi drejtuesit e programit mbi ecurinë e zbatimit të IPARD II, sukseseve dhe vështirësitë e këtij programi dhe asaj që solli në bujqësinë shqiptare duke hapur perspektiva të reja.

Ministrja tha se, ka përfunduar tashmë puna përgatitore që edhe IPARD III të jetë po aq i suksesshëm, duke pasur në

fokus masa të reja mbështetëse edhe për fermerët e rinj dhe gratë që të mos braktisin zonat rurale.

"Suksesi i programit IPARD ka në themel përpjekjen titanike të kryeministrit Edi Rama, i cili vlerësoi këtë program dhe pa që rezultatet ishin reale, janë investime të prekshme, të cilat përkthehen në buxhetin e shtetit shumë e më shumë, sesa ato vlera që ne i dedikojmë këtij programi", u shpreh Krifca.

Ajo tha se qasja, orientimi i fermerëve dhe sipërmarrjeve që kanë zgjedhur të merren me një sektor të vështirë siç është bujqësia, drejt formalizimit, ekonomizimit dhe të bërit biznes sipas rregullave të BE-së, tregon se fermerët tanë, janë ata të parët që na kanë futur në BE.

Ishte pikërisht kjo bazë pozitive dhe angazhimi i qeverisë që ndikoi në vendimin e Komisionit Evropian më datë 9 mars 2022, me një buxhet grant shtesë (BE dhe qeveria shqiptare) me 146 milionë euro ose rreth 52 milionë euro, ose 55 % më shumë sesa Programi IPARD II mbështetja për bujqësinë shqiptare.

Instrumenti do të ndihmojë që të gjenerohen më shumë se 79 milionë euro investime private, të cilat do të prodhojnë vlerë të shtuar në bujqësi, blegtori, agropëpunim.

Kjo mbështetje e BE-së, së bashku me kontributet kombëtare publike dhe private, do të injektosh në total mbi 225 milionë euro investime, nga 169.9 milionë euro që janë nën Programin IPARD II) në zonat

rurale të Shqipërisë.

Ministrja e vlerësoi IPARD III si mbështetje në ndërtimin e një rruge të sigurt zhvillimi, ku bujqësia shihet e integruar si pjesë e një ekosistemi, që ofron shërbime pozitive për zonat rurale dhe përbën një gur themeli në zhvillimin gjithëpërfshirës të ekonomisë.

Krifca tha se, objektivi ambicioz i qeverisë është zhvillimi i një bujqësie të qëndrueshme, nën moton e objektivave të BE-së përsa i takon Axshtës së Gjellbër 2030, ku ne kemi angazhime serioze për rritjen e prodhimit organik.

Lajtmotiv i IPARD II ka qenë vendosmëria për t'ia dalë me zhvillimin e këtij sektori.

"Fituam besimin e Bashkimit Evropian, ndaj dhe shtohen sektorët që do të mbështeteshin me IPARD III", deklaroi ministrja.

"Përtej masave të aplikuar në IPARD II, në këtë program mbështeteshin dhe inkurajojmë aktorët ekonomikë që të përdorin

raca autoktone, të rivitalizojnë agrosistemet tradicionale, si për shembull ullishtet tradicionale, të rrisin sipërfaqet e certifikuar apo të shfrytëzojnë në mënyrë të qëndrueshme kullotat, burimet peshkore dhe të akuakulturës", u shpreh Krifca.

Këto masa, vijoi ajo, janë pjesë

Ullirit dhe vajit të Ullirit; bimët mjekësore dhe aromatike dhe përpunimi i produkteve të peshkimit", informoi ministrja.

Krifca tha se, "është detyrë e këtij komiteti që të detajojë hapat që këto mundësi t'i bëjnë sa më shpejt të mundura për t'u përdorur nga operatorët shqiptarë".

"Sot vijmë përpara jush me rezultate mjaft pozitive për sa i takon përmbushjes së dokumentacionit të kërkuar lidhur me procesin e marrjes së besimit për zbatimin e buxhetit të Programit IPARD III", deklaroi Krifca, teksa renditi edhe finalizimin me sukses të Marrëveshjes Sektoriale; përgatitjen dhe dorëzimin në kohë të paketës së akreditimit për Autoritetin Menaxhues dhe Agjencinë IPARD për masat që mbarten nga Programi IPARD II (masat 1, 3, 7 dhe 9) dhe përgatitjen intensive për masat e reja në IPARD III të tilla si: masa Agro-ambientale dhe bujqësia organike; Zbatimi i strategjive lokale të zhvillimit – qasja LEADER; Zbatimi në Infrastrukturën Publike Rurale; Shërbimi Ekstensiv dhe ngritja dhe mbrojtja e pyjeve.

Në këtë takim të rëndësishëm, fjalën e mori edhe Frank Bollen nga DG Agri i Komisionit Evropian. Bollen e konsideroi një ditë unike takimin e Komitetit Monitorues të IPARD II, sepse siç tha ai, "është hera e parë që Komiteti i Monitorimit mbledhet në një zonë rurale dhe mund të shikojmë në realitet jetësimin e mbështetjes në investim".

"Ju po vazhdoni të implementoni IPARD II me një ritëm shumë të mirë. Viti i kaluar nuk ishte vit i lehtë dhe kur kthejmë kokën pas, shohim ndryshimin dhe themi se po, ju ia dolët dhe ia arritët. Ky është një sinjal i mirëpritur. Ne besojmë se me angazhimet e përbashkëta do të arrijmë të implementojmë programin IPARD III me sukses. Ne do t'ju inkurajojmë", u shpreh Bollen.

Ndërsa Andea Vera nga Delegacioni i BE-së në vendin tonë, drejtues i programit të zhvillimit të qëndrueshëm në Shqipëri, vuri në dukje se, "BE është donatori, mbështetësi dhe partneri më i madh i ekonomisë shqiptare dhe kjo është më e dukshme në fushën e zhvillimit rural dhe bujqësisë dhe kjo falë programit IPARD, por edhe projekteve të tjera që kanë mbështetur start up-et në biznese apo programe të tjera".

"Që nga viti 2018 kemi parë një implementim premtes dhe shpejtësia e zbatimit ka qenë më e shpejtë nga pritshmëritë. Faktorët kryesorë në këtë proces janë përfshirja dhe përpjekja e Ministrisë së Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural dhe pa dyshim përkushtimit të fermerëve", deklaroi Vera.

Në takim e morën fjalën dhe sipërmarrës e fermerë, përfitues të mbështetja nga programi IPARD, të cilët përcollën eksperiencën e tyre të suksesshme në bizneset që kanë ngritur dhe por zhvillojnë në sektor të ndryshëm të ekonomisë rurale, falë granteve nga IPARD II dhe vlerësuar vijueshmërinë e mbështetjes së BE-së dhe qeverisë shqiptare për bujqësinë përmes Programit të ri IPARD III.

INFORMACIONE

IPARD, mbështetje 38 investimeve të reja në përpunimin e qumështit

Fermerët dhe sipërmarrësit përmes skemave mbështetëse dhe grenteve nga programi IP-

konkurruese në tregje.

Agjencia për Zhvillim Bujqësor dhe Rural bëri të ditur

ARD po rrisin investimet në teknologjitë e reja dhe modernizimin e fermave, si domosdoshmëri e avantazheve

se, në sajë të mbështetjes nga programi IPARD II, sot 38 sipërmarrje kanë rritur standardet dhe kapacitetet e pro-

dhimit në sektorin e qumështit dhe nënprodukteve të tij.

Këto investime përfshijnë ndërtimin e stallave, pajisje dhe linja automatike mjeljeje, dhoma frigoriferike, linja përpunimi qumështi, ndërtim baxhosh, vendosjen e paneleve fotovoltaike, si edhe mekanikë bujqësore.

Pajisjet dhe teknikat e reja kanë rritur rendimentin e prodhimit dhe kanë ndihmuar në zvogëlimin e kostove për fermerët, gjithashtu pikat e grumbullimit të qumështit luajnë një rol të rëndësishëm duke ndihmuar fermerët e zonës që të shesin prodhimin e tyre.

Zgjerimi dhe zhvillimi i këtyre sipërmarrjeve ka ndikuar në nxitjen e punësimit dhe rritjen e të ardhurave në ekonominë rurale.

Fermerët e Lushnjës, prodhimi i serrave të kontraktuar për shitje

Fermerët që prodhojnë perime në serra në Lushnjë kanë arritur që përpara mbledhjes së produkteve të tyre, t'i kenë të kontraktuara për shitje. Ata shprehen të kënaqur, pasi siç thonë vetë, cilësia e prodhimit i garanton shitjen.

Kjo është periudha e mbledhjes së perimeve në serra dhe të gjitha prodhimet janë të kontraktuara për shitje.

Ky vit duket se është i

mbarë për të gjithë kultivuesit në zonën e Kosovës së Vogël në Lushnjë. Lulëzim Ibrushi dhe Aurel Zgjana, po vjelin në serrat e tyre domaten, bishtajën dhe specin.

Ata thonë se interesi për prodhimet e zonës ka qenë i madh, madje këtë vit tregu ka kërkesa të shumta si për eksport, edhe për vendin.

Kërkesat për domaten, specat, bishtajat dhe kastravec

janë të shumta, ndërsa nuk është nevoja që prodhuesit të gjejnë tregun por këtë vit tregtarët po kërkojnë fermerët.

Për herë të parë deri më tani asnjë nga produktet perimore nuk po tregtohet nën 100 lekë për kg.

Zona e Kosovës në Lushnjë ka arritur të shesë të gjithë prodhimin dhe kultivuesit kanë rritur cilësinë duke zgjedhur varietetet më të mira.

Rama: 5-fish fonde mbështetje për sipërmarrjet në këto 4 vite

Kryeministri Edi Rama gjatë një takimi me sipërmarrës të Malësisë së Madhe u ndal dhe tek bimët medicinale.

Rama tha se, bimët medicinale po bëhen një industri gjithmonë e më serioze e që kanë çarë gjithë kufijtë dhe që shkojnë kudo për eksport.

Ai u shpreh tha se, kemi fabrika këtu të agropërpunimit që që janë shembuj fantastikë, patjetër të mbështetura.

“Pashë një llogari, sa e ka mbështet këtu, se e bukura këtu është që demokratët, ka demokratë këtu se unë i njoh, demokratë të fortë biles

demokratë të fortë biles, por iu ka rënë sakica në mjaltë me PS. Ne vetëm periudhën nga 2018-2022, 4 vjet kemi dhënë fonde mbështetje këtu për gjithë sipërmarrjen pesëfishin e fondeve të dhëna përpara 2018”, theksoi Rama.

Mbështetja nga IPARD, kompania e frutaperimeve në Lushnjë eksporton në Evropë

Kompania “Doni Fruits sh.p.k.” në Lushnjë është një ndër kompanitë më të mëdha për grumbullimin, përpunimin dhe eksportin e fruta perimeve.

Mbështetur nga AZHBR përmes programit IPARD II, kompania është pajisur me linjë kalibrimi dhe paketimi të produkteve, si edhe dhoma frigoriferike me klimë të kontrolluar për ruajtjen e cilësisë.

Produktet e “Doni Fruits” janë të certifikuar (CE) sipas standardeve të Bashkimit Evropian dhe si të tilla eksportohen në Evropë edhe më gjërë.

Ky investim ka krijuar mundësi për hapjen e vendeve të reja të punës dhe nxitimit të prodhimit nga fermerët

e zonës, plotësimin e nevojave vendase dhe rritjen e eksportit.

Përmes investimeve të tilla,

të bashkëfinancuara nga Bashkimi Evropian dhe qeveria

shqiptare, synohet rritja e punësimit, përmirësimi i standardeve të jetesës dhe zhvillimi

mi i përgjithshëm i ekonomisë rurale.

Mbështetje 500 mijë euro për ndërtimin e fermave të reja dhe bimët mjekësore

Qeveria do të mbështesë ndërtimin e fermave të reja dhe bimët mjekësore.

Ministrja e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural, Frida Krifca në takimin në agroturizëm “Hysaj”, Gruemirë vuri theksin te mbështetja që i ka bërë Ministria e Bujqësisë sipërmarrësve që merren me bimë medicinale.

Në fjalën e saj gjatë këtij takimi ku i pranishëm është dhe kryeministri Edi Rama, Krifca tha se në Malësinë e Madhe ka njerëz që punojnë në bujqësi, bimët medicinale ku mbi 75 e bimëve mjekësore aromatike vijnë pikërisht nga Malësia e Madhe.

“Përmes vëmendjes që ka patur Ministria e Bujqësisë, së fundmi ju i keni shtuar këto sipërfaqe të kultivuara. Keni pasur mundësinë të orientonim prodhim të certifikuar dhe ajo që ka bërë tërësisht shtimin e vlerës së këtij produkti në Malësi të Madhe ka qenë mbështetja financiare që ne kemi ofruar për ndërtimin e pikave të grumbullimit të bimëve medicinale por dhe linjave të përpunimit të cilat kanë sjellë jo vetëm përmirësim të kapaciteteve ruajtëse, seleksionuese, distiluese në mënyrë që ne të mos eksportojmë dot më vetëm bimë medicinale po të eksportojmë vajin, produkte finale në mënyrë që vlera e shtuar të qëndrojë në ekonominë e Malësisë së Madhe”, tha ajo.

Krifca tha se, “e kemi hequr masën e mbjelljeve së bimëve medicinale nga skema kombëtare. E kemi hequr se pse e kemi futur të IPARD, sikundër nuk e kishim në IPARD II, në IPARD III jemi munduar me shumë negociata me Bash-

kimin Evropian që jo vetëm të vendosim të mbështesim deri në 500 mijë euro për ndërtimin e fermave të reja dhe kultivimin

më shumë nga buxheti i shtetit në mbështetje të këtyre prodhuesve në mbështetje të uljes së kostove të prodhimit. Të

e bimëve mjekësore aromatike, por dhe të adresojmë një çështje e përpunimit të bimëve mjekësore aromatike dhe fabrikave të mëdha ku mund të marrin pjesë kompanitë e mëdha me xhiro deri në 12 milionë euro”.

“Shoh këtu përfitues të mekanikës bujqësore që ka bërë të mundur transformimin e produktiviteti në ferma jo vetëm të bimëve mjekësore aromatike. Ne 10% të eksporteve bujqësore janë nga bimët mjekësore medicinale”, tha Krifca.

Krifca tha se vjet mbyllëm një vit të suksesshëm për bujqësinë, i cili ishte një vit sfida që pati një ndërprerje të zinxhirëve prodhues, transportues në të gjithë botën. Ne ia dolëm falë punës së fermerëve tanë, përpunuesve të cilët ata vazhduan të punojnë dhe ne vazhduam të mbështesim.

“I mbështetëm me 2.5 herë

njëjtë gjë bëjmë edhe këtë vit. Ndërkohë që lëvrojmë skemë kombëtare të mbështetjes dhe javën tjetër fillon shpërndarja e kartës së naftës. Në Malësinë e madhe ne kemi 100% të aplikantëve të naftës, dhe 900 që kanë aplikuar 900 do e marrin atë. 19 subjekte vetëm nga programi IPARD nga 2019 kur filloi dhe deri më tani janë përfitues të këtij programi, bëhet fjalë për 7 milionë euro që kanë ndodhur në mekanika bujqësore, fabrikë përpunimi Vetëm në Malësi të Madhe janë 6 subjekte turistike”, tha ajo.

Krifca shtoi se agroturizmi është një pikë e fortë këthese e strategjisë që ne kemi për të sjellë mirëqenie në zonat më të thella të vendit.

“Agroturizmi me shembujt e vet të suksesit ka sjellë vizitorë nga Tirana dhe turistë nga e gjithë bota në bujtina me standarde të mirëqenies”, tha ajo.

MBZHR, projekte në bujqësi në bashkëpunim me Bankën Botërore

Banka Botërore po konsolidon bashkëpunimin në fushën e bujqësisë në Shqipëri.

Projektet mbështetëse në bujqësi, parashikojnë të shtrihen në sektorin e ujitjes dhe

duke pasur në fokus teknologjinë dhe digjitalizimin si një prej dimensioneve të strategjisë së Bankës Botërore, “do të fokusohemi në krijimin e serrave smart, të cilat mund të shfrytëzojnë energjinë diellore për prodhimin e energjisë në prodhimin bujqësor dhe sigurisht do të mbështesim forcimin e lidhjes së tregut me fermerin dhe të eksporteve, si objektivi final për të gjithë fermerët”.

335 milionë USD është shuma e 4 projekteve të para pritet të nisnin në Shqipëri nga Banka Botërore. Këto investime janë pjesë e strategjisë 4-vjeçare të BB adresuar për Shqipërinë, që kap një vlerë totale prej 900 milionë USD.

Zbatimi i projekteve do të nisë menjëherë pas miratimit në Parlament të marrëveshjeve që BB adreson për ekonominë shqiptare.

Investimet e BB në Shqipëri kanë si synim të krijojnë sa më shumë vende pune në zonat ku do të realizohen këto projekte si dhe digjitalizimin e shërbimeve për qytetarët.

Bujqësia dhe zhvillimi rural është sektor me rëndësi të veçantë ku do të investojë shumë shpejt Banka Botërore, përmes disa projekteve.

Në bashkëpunim me ministrin e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural, Frida Krifca, Banka Botërore ka parashtruar tashmë dizajnimin e projekteve në mbështetje të fermerëve, zgjerimin e punësimit në sektorin rural dhe zhvillimin e bujqësisë në Shqipëri.

kullimit, kryesisht në rajonin e Divjakës, krijimin e serrave “smart” me ngrohje diellore, forcimin e lidhjes mes fermerëve dhe tregut dhe nxitjen e eksporteve bujqësore.

Evis Sula përgjegjëse për mbikëqyrjen e projekteve të BB-së në Shqipëri, në një intervistë televizive tha se, “BB do të ndërhyjë në përmblylljen e disa kanaleve vaditëse në zonën e Divjakës”.

Gjithashtu, informoi ajo,

Certifikimi i farave dhe fidanëve, Qeveria: Mbështetje për mbi 900 ha serra

Ministrja e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural, Frida Krifca zhvilloi një takim me fermerë, të cilët janë përfutur të masave për certifikimin e farave dhe fidanëve.

Gjatë takimit ministrja informoi se, “masa e re e fara dhe fidanëve të certifikuar e aplikuar për herë të parë vjet, mbështeti mbi 900 ha serra”.

“Ky instrument i ri për mbështetjen e farave dhe fidanëve të certifikuar, u vjen në ndihmë fermerëve të prodhojnë dhe të ruajnë prodhimin dhe të mbështeten për kostot e prodhimit”, tha Krifca.

Numërohen rreth 5 mijë fara të ndryshme dhe dru-frutorë me origjinë shqiptare të mbledhura nga i gjithë territori jonë.

Ky koleksion fushor ruhet në Bankën Gjenetike si një fikimit. Ka patur dhe një sasi më të madhe fermerësh që këtë

pasuri bimore e jashtëzakonshme, i cili ruhet në Norvegji, ku është banka kombëtare e ruajtjes së farave botërore.

Vitin e kaluar rreth 1 mijë hektarë prodhimi perimor janë mbështetur për shkak të certi-

vit kanë aplikuar. Certifikimi i farave dhe fidanëve i japin një garanci dhe konsumatorit tonë vendor, por edhe konsumatorëve në tregjet e kualifikuara ku synohet çuarja e produkteve për eksport.

Ish-emigrantët bëhen fermerë, katër vëllezërit mbjellin bajame në Roskovec

Pas më shumë se dy dekadave emigrim në Greqi 4 vëllezë Bilbili, Demiri, Agroni dhe Durim Gega, janë kthyer në vendlindjen e tyre në Kurjan të Roskovecit duke investuar në mbjelljen e 42 dylmëve me bajame apo rreth 1000 pemë të kësaj kulture.

Kryesisht sipërfaqja më e madhe e kësaj zone është e njohur për ullishtet, ndaj 4 vëllezërit po lënë shenjë në fshat për një kulturë të re bujqësore.

“Vendimi për të mbjellë një sipërfaqe prej 4,2 ha nuk ishte i thjeshtë por duke parë se ky frut importohet nga Greqia

dhe kërkesat janë të shumta të tregut vendas, vendosëm që të merrnim fidanët në Greqi dhe të kemi sot këtë sipërfaqe me 1000 pemë bajame. Si çdo fillim ka qenë i vështirë por megjithatë sot jemi të kënaqur në treg prodhimin dhe shitjen në treg. Vitin që kaloi që ishte edhe prodhimi i parë morëm rreth 20 quintal bajame ndërkohë që këtë vit pritet një dyfishim i prodhimit”.

Katër vëllezërit Gega krahan kontributit të tyre në tokat e të parëve, kërkojnë edhe mbështetjen e shtetit për zhvillimin e sipërmarrjes së tyre.

“Ndihma nga shteti ka qenë subvencioni në karburant ndërkohë kemi aplikuar edhe për këtë vit. Problemi që po përballemi është ujitja. Për shkak të relievit kodrinor në plantacionin me bajame deri tani kemi marrë ujë në vështirësi. Kemi hapur një pus por kërkojmë shtimin e linjës së energjisë elektrike që të instalojmë pompat”.

Por vëllezërit që kanë bashkuar të ardhurat në kultivimin e bajames i janë përkushtuar edhe kulturave të tjera, duke mbjellë rreth 6 ha sipërfaqe me grurë si dhe mbjelljen në 2 ha me frutin e shegës.

Balla: Nga Lushnja çdo ditë eksportohen perime drejt BE-së

Kryetari i grupit parlamentar të Partisë Socialiste, Taulant Balla mori pjesë në hapjen e Panairit Ndërkombëtar të Bujqësisë, Teknologjive, Ushqimit dhe Përpunimit, i cili është kthyer në një traditë për Lushnjën.

Në fjalën e tij Balla tha se, Lushnja furnizon çdo ditë me perime gjithë Ballkanin dhe jo vetëm.

“Ky panair tregtar që po zhvillohet në Lushnjë, do të shërbejë për të diskutuar për atë që është një prej binarëve kryesor të ekonomisë së Shqipërisë, bujqësia. Nuk ka një vend tjetër

ku mund të zhvillohet një panair kaq i madh për bujqësinë sesa në Lushnjë. Ndaj dhe falënderoj të gjithë bujqit e Myzeqesë e të gjithë Shqipërisë për punën që bëjnë çdo ditë dhe për rritjen e fuqisë eksportuese të Shqipërisë”, tha ai.

Balla tha se “më në fund në Lushnjë do të ketë një qendër të madhe grumbullimi dhe përpunimi që do jetë një investim nga buxheti i shtetit për të krijuar një model për të kaluar nga bujqësia e lëndës së parë, të shkojmë në një nivel tjetër të përpunimit”.

“Prandaj ajo që vlen të pjesa e certifikimit ka të bëjë edhe me

vajin e ullirit. Gjëja e mirë që ka ndodhur është ajo marrëveshje midis ministres së Bujqësisë dhe ministrit italian i cili i ka dhënë efektet. Mjaftoi ai kontakt dhe ajo marrëveshje dhe do të kemi 4 milionë euro eksport vaj ulliri brenda 4-5 javëve dhe kjo është një gjë shumë e mirë, sepse po na çliron nga një hall që ka zënë të gjithë ata që kanë prodhuar prej vitesh vaj ulliri”, tha ai.

Po ashtu, Balla theksoi se “nevoja për të pasur një plan kombëtar vaditjeje është një nevojë jetike për bujqësinë”.

Me mbështetjen e IPARD, fabrika e tharjes së frutave në Berat eksporton në BE dhe SHBA

Me mbështetjen e Agjencisë së Zhvillimit Bujqësor dhe Rural, përmes programit IPARD, “Gjedra” shpk në Berat, një kompani e specializuar në grumbullimin dhe përpunimin e bimëve mjekësore, bashkëpunon me 3500 fermerë të zonës dhe eksporton produktin final të saj në tregjet e Bashkimit Evropian dhe Shtetet e Bashkuara të Amerikës.

kjo sipërmarrje është shndërruar në një ndër eksportueset kryesore të bimëve mjekësore në Evropë edhe më gjerë.

Përveç tregut të bimëve mjekësore, “Gjedra” e ka zgjeruar portofolin e produkteve që përpunon dhe eksporton, duke përfshirë edhe frutat e ndryshme, kryesisht mollën dhe boronicën.

Në sajë të financimit nga programi IPARD II, u mundësua ndërtimi i një magazine të re

për ruajtjen e bimëve, si edhe u investua në makineri për tharjen e frutave, duke ruajtur vlerat e produktit në përputhje me standardet evropiane të cilësisë.

AZHBR, përmes programeve të mbështetjes, ka rritur të ndihmojë në ndërtimin e sipërmarrjeve të cilat shërbejnë si modele suksesi në sektorë të ndryshëm të bujqësisë, duke kontribuar në uljen e papunësisë, rritjen e të ardhurave dhe zhvillimin rural.

AKU: Kontrolllet për sigurinë ushqimore sipas BE-së, garantojmë konsumatorin nga ferma në tavolinë

Autoriteti Kombëtar i Ushqimit dhe Instituti i Sigurisë Ushqimore dhe Veterinare garantuan sot konsumatorin se ushtrojnë jo vetëm kontrolle të vazhdueshme, por edhe sipas protokolleve europiane të sigurisë ushqimore në gjithë zinxhirin nga ferma në tavolinë.

Autoritetet e sigurisë ush-

Meçaj tha se, në vitin 2022 është rritur numri i kampioneve të cilat analizohen.

“Janë planifikuar 1958 kampione, 500 kampione më shumë se niveli minimal detyrim në planifikim mbi bazë të prodhimit vjetor për produktet bujqësore. Për këto 1958 kampione janë realizuar 3041 analiza,

iptare, që në vitin 2022 preken shifrën e 242 mijë tonë eksporte në 80 shtete të botës”, theksoi Deda.

Ajo informoi publikun se përdorimi dhe kontrolli mbetjeve të pesticideve në produktet bujqësore, kryhet bazuar në planin me bazë rrisht për bizneset dhe kulturat bujqësore, plan siç tha Deda, “është hartuar me mbështetjen e ekspertizës më të mirë europiane”.

Për të forcuar sigurinë ushqimore në vendin tonë, me mbështetjen e BE-së përmes projektit IPA për Sigurinë Ushqimore, dhe me ndryshimet ligjore të ndodhura, nga viti 2022 aplikohet dhe regjistri i përdorimit të produkteve të mbrojtjes së bimëve në fermë (fletorja e fermerit, e cila kontrollon dhe në pikat e grumbullimit nga AKU).

Deda bëri të ditur se, nga totali i eksporteve bujqësore, në sistemin alert RASFF (sistemi i njoftimit të menjëhershëm për ushqimin) të Bashkimit Evropian, janë sinjalizuar vetëm 5 ngarkesa gjatë të gjithë vitit.

Sipas saj, pesticidi i konstatuar si mbetje në këto ngarkesa është përfshirë menjëherë në planin e monitorimit të këtij viti.

“Siguria ushqimore është një proces në zhvillim i cili mbështetet në monitorim, ndjekje të rasteve jo konform dhe përmirësim të parametrave të ndryshëm. Është e rëndësishme të mos bëjmë politikë mbi sigurinë ushqimore, duke përfshirë panik për produktin bujqësor vendas, kur nuk është ky rasti, por të lejojmë strukturat që të bëjnë punën e tyre, me rigorozitet dhe në funksion vetëm të konsumatorit”, deklaroi drejtoresha e AKU-së, Jeta Deda.

qimore në vend po ashtu, vunë në dukje se vendi ynë aplikon plan unik të njëjtë me vendet e Bashkimit Evropian, për kontrollin e mbetjeve të produkteve veterinarë në kafshë të gjalla dhe produkte shtazore, duke garantuar siguri ushqimore në tregjet e vendit dhe mbrojtje të shëndetit të konsumatorit.

Drejtoresha e Autoritetit Kombëtar të Ushqimit (AKU) Jeta Deda dhe drejtori i Institutit të Sigurisë Ushqimore dhe Veterinare (ISUV) Roland Meçaj, deklaruan sot në një konferencë të përbashkët për shtyp se, “kontrolli i produkteve sipas këtij plani, përcaktohet me formulë të gatshme sipas direktivave të BE dhe aplikohet në bazë të prodhimit kombëtar për produktet e mjaltit, vezëve, peshkut etj.”.

pra një mesatare 1.5 analiza për një kampion. Nga këto kanë rezultuar 59 raste mbi normë pra rreth 3 % e totalit. Çdo rast jo konform është ndjekur bazuar në ligj nga strukturat përgjegjëse për të zbuluar hallkën e zinxhirit e cila ka nevojë të përmirësohet”, tha Meçaj.

“Qëllimi i këtij monitorimi është mbulimi i kontrollit të të gjithë zinxhirit ushqimor nga kafshët, tek farmacitë veterinarë dhe deri te konsumatori final”, deklaroi Meçaj.

Drejtoresha e AKU-së, Jeta Deda deklaroi se “Ministria e Bujqësisë ka prioritet sigurinë ushqimore nga ferma në tavolinë”.

“Produktet bujqësore shqiptare janë të pastra nga mbetjet e pesticideve dhe këtë fakt e konfirmojnë eksportet në rritje të prodhimeve bujqësore shq-

Mbahet Forumi i biznesit Shqipëri-Gjermani: Potencial investimesh në bujqësi

“Bujqësia është një ndër sektorët me portencialin më të madh për investimet e huaja”, u shpreh ministrja e Bujqësisë

të ndryshme, ministrja Krifca parashtrij një sërë sektorësh në fushën e bujqësisë dhe ushqimit që e bëjnë Shqipërinë

më pak produkte plehëruese se sa mesatarja e BE-së. Sektori i peshkimit detar prej 450 anijesh së bashku me prodhimet e akuakulturës gjenerojnë më shumë se 80 milion euro eksporte në vit. Ky sektor mbështetet nga një njësitë e përpunimit të cilat eksportojnë produkte të përpunuara të detit në të gjithë botën dhe që krijojnë mundësi të mëdha punësimi në mënyrë të veçantë për të rinjtë dhe gratë”, u shpreh Krifca.

Ministrja parashtrij blegtorinë dhe zinxhirin e vlerës së mishit dhe të produkteve blegtoriale, si një mundësi të mirë dhe e vyer bashkëpunimi me sipërmarrjet e huaja, në procesin e e ristrukturimit të zinxhirit të vlerës, dhe forcimit të sigurisë ushqimore në sektor.

Gjithajshu, tha Krifca, Shqipëria është një vend mesdhetar që dallohet për produktet emblematike siç janë vreshti, vera, ulliri, vaji i ullirit e bimët aromatike .

dhe Zhvillimit Rural, Frida Krifca në forumin e biznesit Shqipëri-Gjermani që u zhvillua në Tiranë.

Duke marrë fjanën në forumin që mbledhi bashkë dhjetëra përfaqësues të biznesit nga të dy vendet dhe nga institucione

konkurruese dhe tërheqëse për investimet e huaja.

“Shqipëria është vend që prodhon pothuajse totalisht në mënyrë organike. Treguesit e Organizatës Botërore të Ushqimit, FAO, dëshmojnë se bujqësia Shqiptare përdor 4 herë

SHKK

Fondi i sigurimit të depozitave të SHKK-ve arrin në 1.7 milionë euro

Unionit Shqiptar Kursim Kredi (USHKK) në Shqipëri, pararendësit të kooperativës më të madhe financiare në vend, sot SHKK FED invest. Thëllimi i tij shënoi një hop të madh cilësor dhe hapi një prespektivë të re për kreditimin rural në përgjithësi. Zonat ku Unioni është prezent, u shndërruan në të vetmen referencë për të gjithë ata individë, të cilët kishin ide dhe aftësi për të zhvilluar fermerin dhe që synonin të përmirësonin ekonominë e familjeve të tyre. Sot ky institucion operon me sukses në kreditim e bujqësisë dhe fermerëve.

Fondi i sigurimit të depozitave në shoqëritë e kursim kreditit u rrit me 15.4% vitin e kaluar.

Sipas informacionit të Agjencisë për sigurimin e Depozitave ky fond arriti vlerën e 192 milionë lekëve ose pothuajse 1.7 milionë eurove në fund të vitit 2022.

Të ardhurat kryesore që kontribuojnë në rritjen e fondit të sigurimit të depozitave në SHKK janë të ardhurat nga primi i sigurimit dhe të ardhurat nga administrimi (investimi) i mjeteve financiare.

Të ardhurat për vitin 2022 arritën në rreth 26.4 milionë lekë, nga të cilat të ardhurat nga primet e sigurimit ishin 21.1 milion lekë, ndërsa të ardhurat nga investimi ishin 5.3 milionë lekë.

Tashmë, raporti i mbulimit të depozitave të siguruar në SHKK prej fondit të administruar nga ASD ka arritur në 2.61%, nga 2.42% që kishte qenë një vit më parë. Raporti i mbulimit është ndjeshëm më i ulët krahasuar me atë të de-

pozitave në banka, që në fund të vitit 2022 arriti në 7%. Por, skema e sigurimit të depozitave në SHKK është më e re në kohë.

Ngritja e këtij fondi nisi në vitin 2015, me ndryshimet e ligjit 'Për sigurimin e depozitave', që përfshinë edhe SHKK-të në skemën e sigurimit të depozitave, deri në 2 milionë lekë për çdo depozitues.

Në janar të vitit 2015, u arkëtuua nga Buxheti i Shtetit fondi themeltar për sigurimin e depozitave në SHKK në vlerë 76 milion lekë, që siguroi bazën fillestare financiare të fondit të sigurimit të depozitave në SHKK.

Duke nisur nga viti 2015 e në vazhdim, Agjencia ka administruar mjetet financiare të fondit

të sigurimit të depozitave në SHKK, të cilat hynë në skemë vetëm në fillim të vitit 2017, për shkak të kohës së nevojshme për përbushjen e kriterëve ligjore për përfshirjen në të.

Sigurimi bëhet efektiv vetëm në momentin kur SHKK-ja përkatëse anëtarësohet në skemën

e sigurimit të ASD-së. Për këtë qëllim, SHKK-të duhet të certifikohen dhe të marrin një vërtetim të përbushjes së kriterëve nga Këshilli Drejtues i ASD-së.

Sipas Bankës së Shqipërisë, aktualisht në Shqipëri veprojnë 11 SHKK aktive, ndërsa Agjencia e Sigurimit të Depozitave

(ASD) raporton nëntë subjekte të anëtarësuara në skemën e sigurimit të depozitave.

Përfshirja në skemën e sigurimit të depozitave vlerësohet se ka pasur një rol të rëndësishëm në rritjen e sektorit të SHKK-ve në vitet e fundit. Totali i aktiveve të tregut në fund të vitit 2022 arriti vlerën e 14.36 miliardë lekëve ose afërsisht 127 milionë eurove. Krahasuar me një vit më parë, tregu i shoqërive të kursim-kreditit u rrit me 8.2%.

Në fund të vitit 2022, depozitat në SHKK prekën shifrën e 10.4 miliardë lekëve, në rritje 8.3% me bazë vjetore. Ndryshe nga sa ndodh për sektorin bankar, depozitat e SHKK-ve dominohen në masën 80% nga depozitat në monedhën vendase. Sipas ASD-së, depozitat e siguruar për SHKK-të ishin rreth 7.4 miliardë lekë ose 6.9% më shumë se një vit më parë.

Guri: Mbështetja për bujqësinë e dyfishuar, ulje e kostove të prodhimit për fermerët

për shkak të klimës që kemi”.

Kështu u shpreh sot në një intervistë televizive, Fatmir Guri, profesor në Universitetin Bujqësor të Tiranës, përgjegjës i departamentit të Ekonomisë dhe Politikave të Zhvillimit Rural, ku bëri të ditur se, “nëse në vitet 2017-2019 niveli i mbështetjes për bujqësinë shkonte rreth 2.6 miliardë lekë, në vitin 2022 kjo mbështetje financiare është tejkaluar në dyfishim fondesh”.

Sipas tij, rritja e mbështetjes për bujqësinë ka ardhur, në përgjigje të vështirësive të rëndësishme që shënuan tregjet dhe inputet, nga kriza e luftës në Ukrainë.

“Në këto kushte edhe mbështetja ka qenë e kon-

siderueshme duke lehtësuar fermerët në uljen e kostove të prodhimit”, tha Guri.

Profesori e argumentoi këtë, me numrin rekord të aplikimeve që regjistroi ky vit për të gjitha skemat e mbështetjes në bujqësi.

“Fermerët janë shpërblyer dhe e shohin si mundësi për rritjen e aktivitetit të tyre ekonomik”, deklaroi Guri, teksa vuri në dukje se, një sërë projekte janë në zbatim bashkë me donatorët në fushën e bujqësisë në Shqipëri (sisteme vaditje, kanale kulluese, tregje, rrugë rurale etj) që po ndikojnë në ecurinë pozitive të bujqësisë dhe rritjen e kontributit të këtij sektori në PBB, punësim dhe rritje të ardhurash në ekonominë rurale.

Grant deri në 70% të investimit në energji të rinovueshme, Krifca: Mbështetje edhe me IPARD III

Energjia e rinovueshme është një nga sektorët që mbështet programi IPARD II, i bashkëfinancuar nga Bashkimi Evropian dhe qeveria shqiptare.

Ministrja e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural, Frida Krifca, bëri të ditur se, deri tani janë financuar 27 sipërmarrje për vendosjen e paneleve fotovoltaike, ku përfshihen stallet, magazinat për ruajtjen e produkteve, bujtinat, linjat e përpunimit etj.

“Programi IPARD II, financon grante nga 50 % deri në 70 % të vlerës së investimit për prodhimin e energjisë së rinovueshme në sektorin e bujqësisë”, informoi ministrja.

Sipas saj, kjo është një mënyrë shumë e mirë për kursimin e energjisë elektrike dhe pakësimin e kostove për fermerët, përmes

ndërtimit të paneleve fotovoltaike në sipërmarrjet rurale, kursen deri në 90% të konsumit të en-

ekonominë fermere.

“Fermerët dhe sipërmarrjet rurale, do të përfitojnë nga një

ergjisë elektrike.

Krifca tha se, mbështetja për të këtë sektor do të vijojë edhe në programin IPARD III, me qëllim uljen e kostove për

akses më i gjerë në financim për projekte të ruajtjes energjetike, falë edhe programit IPARD III, që nis vitin që vjen”, theksoi ministrja Krifca.

Mbahet Forumi i biznesit Shqipëri-Gjermani: Potencial investimesh në bujqësi

(Vijon nga faqja 5)

“Tradita, varietetet autoktonë të vreshtit dhe të ullinjve si pasuri kombëtare dhe tregues i identitetit të veçantë të vendit tonë, janë kthyer në një mundësi për të rindërtuar sektorin e prodhimit të verës në Shqipëri me investime të rëndësishme në krijimin e kantineve të reja të cilat e kanë drejtuar prodhimin e tyre nga cilësia dhe janë të suksesshëm në panairt ndërkombëtare. Vaji i ullirit shqiptar sot gjendet në tregje të sofistikuara dhe eksportohet deri në Shtetet e Bashkuara të Amerikës. Shqipëria është një ndër 25 eksportuesit më të rëndësishëm në nivel global për bimët mjekësore. 92% e prodhimit vjetor prej 15 mijë tonësh shkon për eksport ku një pjesë e rëndësishme (70%) shkon në tregjet më të rëndësishme botërore si Gjermania, vendet e tjera të BE dhe Shtetet e Bashkuara të Amerikës”, informoi ministrja.

Duke u ndalur tek trendi i ri në rritje i eksporteve bujqësore,

Krifca vuri në dukje se, prodhimet bujqësore “Made in Albania” po kërkohen gjithë e më shumë nga tregjet e huaja duke zgjeruar gjeografinë e vendeve deri në Azi, vendet skandinave, SHBA etj.

“Sot bujqësia zë mbi 66% të volumit të sasisë së eksporteve dhe 43% të vlerës së eksporteve totale që Shqipëria realizon”, shtoi ajo.

“Kemi të shpërndarë në të gjithë vendin një rrjet prej më shumë se 400 pika grumbullimi të cilat drejtojnë produktet tona të freskëta apo të përpunuara në më shumë se 82 destinacione në botë. Si një eksportues i rëndësishëm rajonal, Shqipëria arriti që vitin e shkuar të eksportonte 500 milion dollarë produkte bujqësore, duke iu afruar objektivit madhor të eksportimit të 1 miliardë dollarëve në vitin 2030”, tha ajo.

Ministrja tha se ka lidhur një partneritet me Ministrinë e Bujqësisë në Gjermani.

“Këtë vizitë të këtyre bizneseve e kemi marrë shumë seri-

ozisht si qeveri dhe jemi të gatshëm të ofrojmë gjithë hapësirën e bashkëpunimit në mënyrë që disa nga këto biznese të kenë mundësinë të shtrihen në Shqipëri, të krijojnë partneritete me biznesin shqiptar apo mundësi të hapin edhe filialet e tyre në vendin tonë”, tha Krifca.

Ministrja shprehu bindjen se, mundësitë për të zhvilluar më tej këtë sektor nëpërmjet investimeve të reja dhe përdorimit të teknikave novatore dhe inteligjente, janë të pafundme.

“Ne jemi të hapur për çdo bashkëpunim i cili synon rritjen e kapaciteteve prodhuese të aktorëve të biznesit, rritjen e kapacitetit të tyre për inovacion dhe bashkëpunim, forcimin e lidhjeve me tregjet ndërkombëtare nëpërmjet rritjes së shërbimeve, të ruajtjes dhe përpunimit”, deklaroi ajo.

Një fjalë përshëndetëse në aktivitet mbajti edhe ambasadori i Gjermanisë në Shqipëri, Peter Zingraf, i cili tha se mbështetja zgjerohet në disa fusha të rëndësishme.

Formalizim i mjeteve bujqësore të blera në kohën e eksodit nga Kosova

Drejtorja e Përgjithshme e Shërbimit të Transportit

nga koha e eksodit kosovar në Shqipëri, të blera rregullisht

pronësie.

Qindra mjete bujqësore, rimorkio e agregat, deri sot të paregjistruara, po kryejnë targimin me procedura të lehtësuara, vetëdeklarim e kontroll fizik aty ku jetojnë e punojnë, duke ua kursyer kilometrat e kostot drejt rajonaleve të shërbimeve të transportit rrugor.

“Sot ky problem i mbartur, që pengonte prej vitesh poseduesit e përdoruesit e këtyre mjeteve, aq të nevojshme në punë fshati e transport prodhimi bujqësor, duke krijuar rrezik në qarkullim e mosnjohje shpenzimesh, pasiguri e vështirësi për ekonominë e tokës, konsiderohet i zgjidhur”, bëri të ditur DPSHTRR.

DPSHTRR thekson se fermerët do të bëjnë kërkesën për regjistrim të mjeteve në zyrën e bujqësisë pranë njësive administrative dhe rastet do të ndiqen nga DRSHTTR-ja e qarkut.

Rrugor në bashkëpunim me Doganën Shqiptare, do të ndihmojnë bujqit dhe fermerët për formalizimin e mjeteve bujqësore që janë përfituar

por në kushtet kur të ardhurit nga Kosova, e cila ndodhej nën genocid e luftë spastrimi etnik, nuk kishin mundur të kryenin transaksione e kalime zyrtare

Raporti Global për Krizat Ushqimore: Numri i njerëzve që përballen me pasiguri akute ushqimore u rrit në 258 milionë në 58 vende në 2022

Goditjet ekonomike faktorët kryesorë të krizave ushqimore; lufta në Ukrainë kontribuoi në pasigurinë akute ushqimore dhe kequshqyerjes

Numri i njerëzve që përjetojnë pasiguri akute ushqimore dhe kërkojnë ndihmë urgjente për ushqim dhe jetesë u rrit për të katërtin vit radhazi në 2022, me mbi një çerek miliardë, të cilët përballen me urinë akute, dhenjerëz në shtatë vende janë në prag të urisë, sipas Raportit Global mbi Krizat Ushqimore (GRFC).

Raporti vjetor, i prodhuar nga Rrjeti i Informacionit të Sigurisë Ushqimore (FSIN), u prezantua sot nga Rrjeti Global Kundër Krizave Ushqimore (GNAFC)- një aleancë ndërkombëtare e Kombeve të Bashkuara, Bashkimit Evropian, agjencive qeveritare dhe joqeveritare, që punojnë së bashku për trajtimin e krizave ushqimore.

Raporti gjetise rreth 258 milionë njerëz në 58 vende dhe territore u përballën me pasiguri akute ushqimore në nivele krize ose më keq (IPC/CH Faza 3-5) në vitin 2022, nga 193 milionë njerëz në 53 vende dhe territore në 2021. Ky është numri më i lartë në historinë shtatëvjeçare të raportit. Megjithatë, pjesa më e madhe e kësaj rritjeje reflekton një rritje të popullsisë së analizuar. Në vitin 2022, ashpërsia e pasigurisë akute ushqimore u rrit në 22.7 për qind, nga 21.3 për qind në vitin 2021, por mbetet në mënyrë të papranueshme e lartë dhe nënvizon një tendencë përkeqësimi të pasigurisë akute ushqimore globale.

“Më shumë se një çerek miliardë njerëz tani po përballen me nivele akute të urisë dhe disa janë në prag të urisë. Kjo është e pandërgjegjshme”, shkroi Sekretari i Përgjithshëm i OKB-së António Guterres në parathënien e raportit. “Ky botim i shtatë i Raportit Global mbi Krizat Ushqimore është një thirrje therëse e dështimit të njerëzimit për të bërë përparim drejt Objektivit 2 të Zhvillimit të Qëndrueshëm për t’i dhënë fund urisë dhe për të arritur sigurinë ushqimore dhe përmirësimin e të ushqyerit për të gjithë.”

Sipas raportit, më shumë se 40 për qind e popullsisë janë në Fazën 3 ose më lart e IPC/CH, në pesë vende - Afganistan, Republikën Demokratike të Kongos, Etiopi, pjesë të Nigerisë (21 shtete dhe Territori Federal i Kryeqytetit - FCT), dhe Jemenit.

Njerëz në shtatë vende u përballën me urinë dhe varfërinë, ose nivelet e katastrofës së urisë akute (IPC/CH Faza 5) në një moment gjatë vitit 2022. Më shumë se gjysma e tyre ishin në Somali (57 përqind), ndërsa rrethana të tilla ekstreme ndodhën gjithashtu në Afganistan, Burkina Faso, Haiti (për herë të parë në historinë e vendit), Nigeria, Sudani i Jugut dhe Jemeni.

Rreth 35 milionë njerëz përjetuan nivele emergjente të urisë akute (IPC/CH Faza 4) në 39 vende, me më shumë se gjysma e tyre të vendosura në

vetëm katër vende - Afganistan, Republikën Demokratike të Kongos, Sudan dhe Jemen.

Për më tepër, në 30 nga 42 faktorët kryesorë të krizave ushqimore të analizuar në raport, mbi 35 milionë fëmijë nën moshën pesë vjeç vuajnë nga kequshqyerja akute, me 9.2 milionë prej tyre me humbje të rënda, forma më kërcënuese për jetën, kequshqyerjenshi një kontribues kryesor në rritjen e vdekshmërisë tek fëmijët.

sisë në prodhimin dhe tregtinë globale të karburanteve, inputeve bujqësore dhe mallrave ushqimore thelbësore, veçanërisht grurit, vajit të misrit dhe lulediellit. Lufta në Ukrainë ndërpreu prodhimin bujqësor dhe tregtinë në rajonin e Detit të Zi, duke shkakuar një kulm të paprecedentë të çmimeve ndërkombëtare të ushqimeve në gjysmën e parë të vitit 2022. Ndërsa çmimet e ushqimeve kanë rënë që atëherë, falë edhe Iniciativës së

likti u konsiderua si shtytësi kryesor në 24 vende/territore me 139 milionë njerëz në këto faza të pasigurisë akute ushqimore. Vlerësimi më i ulët shpjegohet me faktin se goditjet ekonomike tejkaluan konfliktin si nxitësi kryesor i pasigurisë akute ushqimore në tre vende ende të prekura nga krizat e zgjatura - Afganistani, Sudani i Jugut dhe Republika Arabe Siriane.

• Ekstremet e motit/klimës ishin nxitësi kryesorë të pasig-

të madhe rritja e investimeve bazë për të trajtuar shkaqet rrënjësore të krizave ushqimore dhe kequshqyerjes së fëmijëve. Kjo nënkupton bërjen e sistemeve agroushqimore më të qëndrueshme dhe më gjithëpërfshirëse, duke përfshirë përdorimin e zgjidhjeve të bazuara në natyrë, aksesin gjithëpërfshirës në ushqim dhe zbutjen e rrezikut. Ka gjithashtu nevojë për investime të shtuara në parandalimin, zbulimin e hershëm

perspektivë të zymtë, ndërsa konfliktet dhe pasiguria ka të ngjarë të vazhdojnë.

Sipas parashikimeve të vitit 2023 të disponueshme për 38 nga 58 vendet/territoret që nga marsi 2023, deri në 153 milionë njerëz (ose 18 përqind e popullsisë së analizuar) do të jenë në fazën 3 të IPC/CH ose më lart. Për më tepër rreth 310 000 njerëz parashi kohet të jenë në fazën 5 të IPC/CH në gjashtë vende - Burkina Faso, Haiti, Mali, pjesë të Nigerisë (26 shtete dhe FCT), Somalia dhe Sudani i Jugut, me pothuajse tre të katërtat e tyre në Somali.

Shënim për redaktorët

Pasiguria akute ushqimore është kur paaftësia e një personi për të konsumuar ushqim të mjaftueshëm e vë jetën ose jetesën e tyre në rrezik të menjëhershëm. Ai bazohet në masat e pranuar ndërkombëtarisht të urisë akute, të tilla si Klasifikimi i Fazës së Sigurisë Ushqimore të Integruar (IPC) dhe Harmonizimi i Kuadrit (CH). Nuk është njësoj si uria kronike, siç raportohet çdo vit nga raporti vjetor i OKB-së për Sigurinë Ushqimore dhe Ushqyerjen në Botë (SOFI). Uria kronike është kur një person nuk është në gjendje të konsumojë mjaftueshëm ushqim për një periudhë të gjatë për të mbajtur një mënyrë jetese normale dhe aktive.

Rreth Rrjetit Global dhe Raportit Global

I themeluar në vitin 2016, Rrjeti Global Kundër Krizave Ushqimore bashkon Bashkimin Evropian, FAO, UNICEF, Shtetet e Bashkuara të Amerikës, WFP dhe Bankën Botërore në një partneritet unik për të përmirësuar analizën, provat dhe konsensusin mbi prevalencën dhe ashpërsinë e krizave ushqimore; të përmirësojë përpjekjet kolektive për të parandaluar dhe për t’iu përgjigjur këtyre krizave; dhe të përmirësojë të kuptuarit e shkaqeve themelore dhe ndërlidhjeve midis krizave ushqimore dhe goditjeve të tjera përtej ushqimit.

Raporti Global mbi Krizat Ushqimore është botimi kryesor i Rrjetit Global dhe është prodhuar nga Rrjeti i Informacionit të Sigurisë Ushqimore (FSIN). Që nga viti 2016, raporti ka ofruar një panoramë gjithëpërfshirëse globale mbi shkallën dhe përmasat e krizave ushqimore duke përpiluar analizat kryesore globale, rajonale dhe kombëtare të sigurisë ushqimore përmes një procesi transparent dhe të bazuar në konsensus që përfshin 16 partnerë ndërkombëtarë, dhe synon në informimin dhe promovimin e veprimeve humanitare në kohë, me kosto efektive dhe të bazuara në nevojë, si dhe për ndërtimin e qëndrueshmërisë.

Ndërsa konfliktet dhe ngjarjet ekstreme të motit vazhdojnë të nxisin pasigurinë akute ushqimore dhe kequshqyerjen, pasojat ekonomike të pandemisë COVID-19 dhe efektet e luftës në Ukrainë janë bërë gjithashtu nxitësi kryesorë të urisë, veçanërisht në vendet më të varfra të botës, kryesisht për shkak të varësisë së tyre të lartë nga importet ushqimore dhe inputeve bujqësore dhe cenueshmërisë ndaj goditjeve globale të çmimeve të ushqimit.

Faktorët kyç

Goditjet ekonomike e kanë tejkaluar konfliktin si nxitësi kryesor i pasigurisë akute ushqimore dhe kequshqyerjes në disa kriza të mëdha ushqimore. Goditjet kumulative ekonomike globale, duke përfshirë rritjen e çmimeve të ushqimeve dhe ndërprerjet e rënda të tregjeve, minojnë elasticitetin dhe kapacitetin e vendeve për t’iu përgjigjur goditjeve ushqimore.

Gjetjet e raportit konfirmojnë se ndikimi i luftës në Ukrainë ka pasur një ndikim negativ në sigurinë globale të ushqimit për shkak të kontributit të madh të Ukrainës dhe Ru-

Kokrrave të Detit të Zi (Black Sea Grain Initiative) dhe Rrugët e Solidaritetit të Bashkimit Evropian, lufta vazhdon të ndikojë në sigurinë ushqimore në mënyrë indirekte, veçanërisht në vendet me të ardhura të ulëta të varura nga importet ushqimore, qëndrueshmëria e brishtë ekonomike e të cilave tashmë ishte goditur nga pandemia COVID-19.

Ndarja e faktorëve kryesorë:

• Goditjet ekonomike (duke përfshirë ndikimet socio-ekonomike të COVID-19 dhe pasojat e luftës në Ukrainë) u bënë faktorët kryesorë në 27 vende me 83.9 milionë njerëz në IPC/CH Faza 3 ose më lart ose ekuivalente - nga 30.2 milionë njerëz në 21 vendet në vitin 2021. Qëndrueshmëria ekonomike e vendeve të varfra është ulur në mënyrë dramatike gjatë tre viteve të fundit dhe tani ato përballen me periudha të zgjatura rikuperimi dhe më pak aftësi për të përballuar goditjet e ardhshme.

• Konflikti/pasiguria ishte shtytësi më i rëndësishëm në 19 vende/territore, ku 117 milionë njerëz ishin në IPC/CH Faza 3 ose më lart ose ekuivalente. Në vitin 2021, konf-

urisë akute ushqimore në 12 vende ku 56.8 milionë njerëz ishin në IPC/CH Faza 3 ose më lart ose ekuivalente, më shumë se dyfishi i numrit të njerëzve (23.5 milionë) në tetë vende në 2021. Këto ekstremepërfshinin thatësirën e qëndrueshme në Brrin e Afrikës, përmblytjet shkatërruese në Pakistan dhe stuhitë tropikale, ciklonet dhe thatësirën në Afrikën Jugore.

Zhvendosja e paradigmes

Komuniteti ndërkombëtar ka bërë thirrje për një ndryshim të paradigmes drejt parandalimit, parashikimit dhe synimit më të mirë për të adresuar shkaqet rrënjësore të krizave ushqimore, në vend që t’i përgjigjet ndikimeve të tyre kur ato ndodhin. Kjo kërkon qasje novatore dhe përpjekje më të koordinuara nga organizatat ndërkombëtare, qeveritë, sektori privat, organizatat rajonale, shoqëria civile dhe komunitetet.

Aktivitetet duhet të përqendrohen në asistencë humanitare më efektive, duke përfshirë qasjet novatore siç janë veprimet paraprake dhe rrjetet e sigurisë që reagojnë ndaj goditjeve. Nga perspektiva e zhvillimit, është me rëndësi

dhe trajtimin e fëmijëve.

“Kjo krizë kërkon ndryshime thelbësore, sistematike. Ky raport e bën të qartë se përparimi është i mundur. Ne kemi të dhëna dhe njohuri për të ndërtuar një botë më elastike, gjithëpërfshirëse, të qëndrueshme ku uria nuk ka strehë - duke përfshirë sisteme më të forta ushqimore dhe investime masive në sigurinë ushqimore dhe përmirësimin e të ushqyerit për të gjithë njerëzit, pavarësisht se ku ata jetojnë,” theksoi në parathënie Sekretari i Përgjithshëm i OKB-së.

Publikimi i raportit u shoqërua me një komunikatë të lëshuar nga GNAFC.

Duke parë përpara

Konfliktet, goditjet ekonomike kombëtare dhe globale dhe ekstremet e motit vazhdojnë të ndërthuren gjithnjë e më shumë, duke vepruar me njëri-tjetrin dhe duke krijuar efekte negative spirale në pasigurinë akute ushqimore dhe ushqyerit. Dhe nuk ka asnjë tregues se këta shtytës do të lehtësohen në vitin 2023: ndryshimet klimatike priten të shkaktojnë ekstreme të mëtejshme të motit, ekonomitë globale dhe kombëtare përballen me një

SHOQATAT ANËTARE

AVALB FEDINVEST BKFSH EKR IBMA HABA AOA UPM LEAA ADAMA ABA SHGF ALBAFLOR

SHKPVF RKUK SVP MSHKM BIOADRIA PPAM SHT UOTSH KEA BIOPANT ADAD PSN

KËSHILLAT RAJONALE

TIRANA DURRESI FIERI ELBASANI SHKODRA DIBRA

LEZHA GJIROKASTRA KORÇA BERATI VLORA KUKESI

Këshilli i Agrobiznesit Shqiptar

www.kashalbania.org

Këshilli i Agrobiznesit Shqiptar

**MBËSHTETJE FINANCIARE
PËR TË GJITHË FERMERËT**

**KREDI E DEDIKUAR
PËR MBJELLJEN E GRURIT**

PORTRET

Nga Luftër Xhuveli
Ish-Ministër i Bujqësisë
dhe Ushqimit

Dy fjalë për veprën letrare të Shefqet Mekos

sur me tharmin amerikan dhe natyrën e tij veçanërisht punëtorë, nuk mund të qëndronte me vetëm brenda kufijve të gazetarisë, publicistikës, apo të një tregimtari të thjeshtë. Vullkani që ziente brenda tij, kishte ardhur koha të shpërthente dhe Shefqet Meko, brenda dhjetë viteve, arriti të shkruajë dhe të botojë disa vepra letrare gjurmëlënëse.

Ka disa dekada që shqiptarët po emigrojnë masivisht në vende të tjera. Në këto 33 vite e fundit, nga Shqipëria kanë emigruar për në Evropë, Amerikë e vende të tjera mbi 1.5 milionë shqiptarë. Fatkeqësisht hemorragjia e largimit vazhdon. Në këtë konfigurim demografik, ëndrrat, brengat dhe shpresat e shqiptarëve janë shpërndarë gjithandej. Zor se gjen ndonjë nga ne që të mos i ketë ikur në emigrim ndonji nga të afërmit e tij. Ballsami shërues i ikanakëve tanë, jo rrallëherë shoqërohet me vuajtje dhe zhgënjime. Skenat e dramave të dhimbshme jetësore, zhvillohen tashmë jo vetëm në Shqipëri, por edhe në Amerikë, Gjermani, Itali, Francë, Angli apo në vende të tjera.

Pikërisht, ky realitet i ri përbën shtratin ku po ngjizet, po rritet e lulëzon një letërsi e tipit të ri, pothuajse e munguar deri më sot, letërsia e emigracionit shqiptar, zhanër në të cilën, Shefqet Meko, me botimet e tij, si një përfaqësues i mirëfilltë, po zë një vend nderi.

Shkrimet e Shefqetit janë plot jetë e realizëm, plot me të vërteta që burojnë sa nga realiteti shqiptar, nga përvoja e tij personale si bir i Pretushes

dhe Pogradecit, si student, si gazetar apo aktivist shoqëror, aq dhe nga përvoja në Amerikë. Në librat e Shefqetit rreh pulsi atdhetar i shprehur në krahasimet dhe kontrastet pa fund midis Amerikës dhe Shqipërisë. Në rreshtat e atyre librave, jo vetëm në librin e titulluar "Këtu dhe Atje", pershkruhet psikologjia e emigrantit që edhe pse mund të ketë shumë vite në atë kontinent të largët, e kthen kokën parresh-tur nga Shqipëria dhe fatet e saj.

Në këtë udhëtim nuk janë të pakët edhe ata që të pushtuar nga dilema "të rri apo të mos rri", kanë zgjedhur të rikthehen në vendin ku kanë lërë. Nëpër faqet e librave të Shefqetit, përmes personazheve emigrantë (biseda e Kristo Kovaçit me Xhelo Lakrorin të romani "Saga përtej Atlantikut", faqe 44-45), gjen të latuara dhe të mpleksura me njëra-tjetrën, gëzimet dhe brengat, shpresat dhe zhgënjimet, mëdyshjet dhe konfliktet shpirtërore, sa dëshirën për t'u larguar nga Shqipëria, aq dhe mallin për t'u kthyer sërish në vendin e lindjes, të denja këto për konfliktin shpirtëror të Faustit të Gëtes kur thotë: "Oh dy shpirta kam në kraharuar, por që të dyja mes tyre nuk kanë të shkuar".

Në letërsinë brilante të Shefqet Mekos, të shprehur me një stil origjinal, e cila kulmon në romanin e tij "Saga përtej Atlantikut" dhe në novelën "Viza Amerikane", gjen shpesh alternimin e narracionit me dramën njerëzore, meditimin dhe përsiatjet me hamendësimet dhe fantazinë, pershkrimet për njerëzit, qytetet, natyrën, me

psikoanalizën, kalimin e personazheve nga një gjendje emocionale e gëzuar dhe euforike në zhgënjim dhe dëshpërim, nga evidenti i virtyteve si rasti i Artan Pojanit të novela "Viza Amerikane", te hajduti i identitetit të tij Arshim Gatrani, i cili për të marrë vizë dhe nënshtetësi amerikane, me pafytyrësinë dhe sjelljet kriminale të tij, mendon absurditetet dhe kryen një mijë e një të zeza për interesat e tij të ulëta. Shefqeti në tregimet dhe publicistikën e tij letrare, me një nerv qytetar plot atdhetari, i kundërvihet absurditetet të shumta që po ndodhin në vendin tonë, siç është rasti i betonizimit të skajshëm të Tiranës, i krahurës urbanistike, dëmtimit apo zhdukjes së "simboleve të qytetërimit shqiptar" siç është zhdukja nga sytë e qytetarëve të saj, i kullës së Sahatit e shumë të tjera si këto. "Me dhëmb kjo krahurë" shkruan shkrimtari Shefqet Meko, por siç thotë shkrimtari anglezo-irlandez Oliver Goldsmith (1728-1774) në romanin e tij "The Vicar of Wakefield": "Every absurdity, has a champion to defend it" ("Çdo absurditet e ka një kampion që e mbrohet atë").

Novela "Viza Amerikane" është shkruar me një nivel të lartë artistik. Novela stigmatizon dhe hedh dritë në skutat e errëta të batakçinjve, spekulantëve, hajdutëve dhe njerëzve të degjeneruar, në pislëqet dhe ligësitë e tyre, të cilët pas viteve nëntëdhjetë të shekullit të kaluar, jo vetëm mbinë si kërpudhat pas shiut, por vazhdojnë edhe sot me një kamuflim të përfeksionuar. Novela përmban në vet-

vete një apel të fortë për luftën kundër korrupsionit, hajdutllëkut dhe burokratizmit, kundër absurditetëve që si rrjeta merimangë kanë mbërthyer shoqërinë shqiptare në të gjitha sferat e saj deri në majë, dhe shtynjë shqiptarët në rrugët e trishta të emigrimit.

Personazhe të tillë si Xhelo Lakrori të "Saga përtej Atlantikut", Artan Pojani të "Viza Amerikane" apo Mitat Smokthina dhe Visho Terfili të novela "Ngjyra e Syve" në librin "Diku puthen retë", e plot të tjerë si këta, janë skalitur me kujdes e mjeshtëri mbresëlënëse. Ato të mbeten në mendje sa që nuk mund të harrosh kollaj as prejardhjen e tyre, as karakterin, as historinë e tyre. Ata të bëjnë që të përjetosh bashkë me ta fatin e tyre.

Më ka ndodhur disa herë, që i tërhequr nga "pompimi" apo zhurma mediatike, si dhe nga njohja personale që kam patur me ndonjë nga autorët e romaneve të sapobotuara, të kem nisur të lexoj romanet e tyre, por me gjithë zellin tim për të lexuar, i cili akoma nuk është fashitur, disa nga këto libra nuk i kam lexuar dot deri në fund, i lodhur e i mërziutur prej prozaizmit të tyre e tejzgjatjeve të tipit hiq e mos këput, i kam lënë ato në mes. Kjo nuk më ka ndodhur me librat e Shefqetit, të cilat karakterizohen nga një tërheqje prej ferromonesh në çdo faqe që lexon.

Në librin me tregime dhe skica letrare "I tillë jam", jepet një tablo e zgjeruar plot realizëm e jetës së njerëzve të thjeshtë, si të ngjarja mbresëlënëse e tregimit "Dasma e

motrës". Në një tregim tjetër, Ai përshkruan tërë ngjyra dhe liston plot dashuri dhe respekt njerëzit e shkolluar apo të ditur të fshatit të tij Pretushë. Në tregimin "Makthi i një burri" jep karakterin fisnik të pedagogut të ditur Aleko Xoxe, të cilin e kemi dashur dhe respektuar të gjithë. Në skicën "Maskarada e tranzicionit", me një nerv qytetar Ai fshikullon vanitetin dhe bëma e klasës së sotme politike në Shqipëri dhe degradimin e skajshëm të saj, të cilës i janë errur sytë për para dhe pushtet, duke shkelur me këmbë interesat e një populli të tërë.

Te romani, novelat dhe tregimet e tij të shumta, Shefqeti ka derdhur talentin e tij, ka pasqyruar shpirtin e tij qytetar të trazuar. Duke u bërë përfaqësues dhe zëdhënës i shpirtit të emigrantit, Shefqet Meko me mjeshtëri të veçantë dhe plot ndjenjë, ka përshkruar me dashuri dhe mall të pashuar, vendin e tij të lindjes, Pretushen, Pogradecin, Liqenin aty pranë, Malin e Thatë përkundruall, jetën e fshatit, duart me kallo të prindërve dhe bashkëfshatarëve të tij, duke i ngritur lapidar punës së ndershme dhe natyrës së bukur shqiptare.

Së fundmi, dëshiroj të theksoj se sot, ne jemi dëshmitarë, se klubit të shkrimtarëve të vërtetë në Shqipëri, i është shtuar edhe një shkrimtar tjetër, i cili akoma nuk e ka thënë të plotë fjalën e tij. Shpresoj dhe uroj se do të kemi rastin të mblidhemi sërish për të promovuar të tjera vepra letrare të shkrimtarit Shefqet Meko.

Urime Shefqet!

Prof. Dr. Luftër Xhuveli
Profesor Emeritus

Verie Tahiraj është një grua e fortë dhe e vendosur, e cila prej vitesh ka mbajtur familjen në vështirësi ekonomike. Kur iu shfaq mundësia për të siguruar një burim të ardhurash duke u bërë pjesë e zinxhirit të vlerave artizanale, ajo e shfrytëzoi pa hezitim. Dëshira e saj e madhe për të mësuar aftësi të reja dhe për të fituar para nga talentet e saj u ushqye nga një dëshirë e fortë për të arritur ëndrrën e saj hershme: të punonte dhe më në fund të shlyente borxhet e saj.

"Unë udhëtoj dy orë në ditë dhe nuk kam humbur asnjë ditë trajnimit gjatë kursit tre mujor", kujton Tahiraj, e cila banon në periferi të Tiranës, kryeqyteti i Shqipërisë. Ajo jeton në një shtëpi me burrin e saj, dy fëmijët dhe vëhërrit e saj me aftësi të kufizuara, duke mbajtur përgjegjësinë për t'u kujdesur për të gjithë familjen e saj. Tahiraj është një anëtare krenare e një prej grupeve që ka marrë trajnime teknike dhe mbështetje në prodhimin e qeramikës dhe mallrave të tjera artizanale, falë një ndërhyrjeje të "UN Women" që synon fuqizimin ekonomik të grave, financuar nga Bashkimi Evropian. Deri më tani, 25 gra nga njësi administrative Farkë, rreth 7 km larg kryeqytetit, kanë forcuar përfaqësimin e tyre, kanë zgjeruar njohuritë e tyre përmes këtyre mundësive të mësimit dhe shkëmbimit, si dhe kanë

Nga tradita te fuqizimi - gratë artizane mësojnë aftësi të reja në qendrën e sapokrijuar artizanale në Tiranë

ndërtuar kapacitetet e tyre në mbrojtje të interesave të tyre dhe lehtësimin e dialogut mes grave artizane dhe bizneseve.

Bie në sy që këto gra tani kanë arritur të krijojnë qen-

të OKB-së "BE për Barazinë Gjinore në Shqipëri", zbatuar nga UN Women dhe UNFPA dhe financuar nga Bashkimi Evropian.

"Sot, ne kemi një shtëpi të

drën e tyre të parë artizanale në Farkë, një hapësirë të përbashkët pune që e menaxhojnë dhe operojnë vetë dhe gjithashtu kanë lançuar një markë lokale "Farka Autentike", të cilën e përdorin për të tregtuar të gjitha punimet e tyre artizanale dhe produkte të tjera të punuara sipas traditave të pasura të zonës. Qendra artizanale dhe marka e re u prezantuan zyrtarisht në Mars 2023, në kuadër të Programit të Përbashkët

re të produkteve artizanale vendase në kryeqytet, të mbushur me një grup grash të shkathta dhe pozitive, plot energji dhe dëshirë të fortë për të dhënë më të mirën e tyre", thotë Armida Alikaj nga organizata Investime për Zhvillimin Social (SDI), e cila zbatoi këtë iniciativë të "UN Women", kryesisht për gratë me të ardhura të vogla ose pa të ardhura.

Dhoma Kombëtare e Artizanatit i certifikoi këto gra me

titullin "Asistente Mjeshtre". Kreu i Dhomës, Luan Bregasi, theksoi se edhe në komunitetet më të vogla, talenti dhe pasioni i gruas mund të lulëzojë dhe të përcillet brez pas brezi.

Për disa muaj ata u trajnuan për të zhvilluar aftësitë e tyre, për të përmirësuar së bashku proceset e prodhimit dhe për të zhvilluar produkte të reja krijuese që plotësojnë kërkesat e tregut vendor dhe ndërkombëtar. Ata kanë marrë pjesë në panairë dhe kanë lidhur një kontratë për të prodhuar produkte artizanale për një kompani në Irlandë.

"Bashkëpunimi mes artizanëve vendas dhe tregut ndërkombëtar është një praktikë e re në Shqipëri dhe ne jemi krenarë që jemi pionierët e parë të këtij modeli", thotë Armida Alikaj, Menaxhere e Projektit të SDI.

"UN Women" ka përdorur qasjen e "zinxhirëve të vlerave të ndjeshmërisë gjinore dhe zhvillimit të tregut", për të reduktuar pengesat e veçanta gjinore për pjesëmarrjen dhe përfshirjen e plotë ekonomike të grave dhe për të promovuar barazinë midis grave dhe burrave. Falë projektit "BE për Barazinë Gjinore në Shqipëri",

UN Women ka krijuar zinxhirë të shëndoshë vlerash në katër vende të ndryshme në të gjithë vendin, përfshirë Farkën, e cila njihet për traditën e saj shekullore në qeramikë. Sot, gratë artizane në Farkë janë të përfshira në mënyrë aktive në zinxhirin e vlerave artizanale si Punimi i Qeramikës, Përpunimi Artizanal i Ushqimit dhe Punimi Artizanal i Leshit.

Shumica e grave artizane në grup janë pjesë e zinxhirit të vlerës, por ato mbeten kryesisht të padukshme kur përballen me sfida që lidhen me pabarazitë gjinore në biznes apo sfida e përballjes së përgjegjësisë familjare me atë të punës së tyre," shpjegon zonja Alikaj.

Verie Tahiraj është një shembull kryesor i këtyre sfidaeve, duke punuar nga shtëpia për të krijuar produkte qëndisje dhe thurje për shitje të shitësit e mundshëm me pakicë dhe njëkohësisht duke mbajtur mbi supe barrën e rëndësishme të kujdesit për anëtarët e familjes me aftësi të kufizuara dhe kryerjen e përgjegjësisë familjare.

"Ne besojmë fort në fuqinë transformuese të pjesëmarrjes ekonomike të grave dhe mbetemi të përkushtuar për të mbështetur iniciativat që ngre-

në dhe forcojnë gra artizane për të arritur potencialin e tyre të plotë," theksoi përfaqësuesja e UN Women në Shqipëri, Michele Ribotta.

Por angazhimi i këtyre grave për të punuar së bashku dhe për të përfutur nga projekti ka qenë sfidues.

"Bëmë përpjekje për të krijuar hapësira pune në dy vende të ndryshme për të inkurajuar pjesëmarrjen e gjerë nga fshatra të ndryshëm", thotë znj. Alikaj nga SDI, duke kujtuar përpjekjet e kontaktit derë më derë në gjashtë fshatra të njësisë administrative Farkë. Megjithatë, gratë ende përballen me rezistencë dhe duhet të justifikohen sa herë që kanë nevojë për shtëpitë e tyre, për shkak të mentalitetit patriarkal të rrënjësuar thellë.

Znj. Tahiraj, e cila drejton një nga këto vende pune, tregon se gratë duhet të mbyllin dritaret, për të evituar thashethemet dhe bisedat negative për to dhe për qëndrimin e tyre së bashku. Në komunitetin e saj është krejtësisht e papranueshme që një grua të punojë jashtë shtëpie gjithë ditën. Pavarësisht ajo qëndron e vendosur dhe pranon haptazi agjencinë e saj duke thënë: "Unë tani jam mësuar me këtë gjë dhe mund të them se ndihem më mirë. Kjo eksperiencë e re e punës jashtë shtëpisë ka qenë si një terapi për mua."

MINISTRIA E BUJQËSISË DHE ZHVILLIMIT RURAL

DREJTORIA E PËRGJITHSHME E ZHVILLIMIT NË FUSHËN E BUJQËSISË DHE ZHVILLIMIT RURAL

QENDRA E TRANSFERIMIT TË TEKNOLOGJIVE BUJQËSORE FUSHË-KRUJË

Toka është mbështetja esenciale e jetës njerëzore, jo vetëm në lidhje me furnizimin me produkte bujqësore dhe blegtorale, por gjithashtu për prodhimin e tekstileve dhe strehim.

Rritja e shpejtë e shkallës së përdorimit të tokës si rezultat i presioneve nga popullata, teknologjitë e përdorura dhe zhvillimi industrial, ka shkaktuar përshtetimin e degradimit të tokës në shumë vende të botës.

Tokat e kripura shtrihen rreth 40.000 ha të lokalizuara në pjesën bregdetare të vendit, nga Xara e Sarandës dhe deri në Velipojë në Shkodër. Në Sarandë tokat e kripura shtrihen në Vrinë, në rrethin e Vlorës shtrihen në Zvërnec, Akërnë, Pishë-Poro dhe Novoselë. Në qarkun Fier këto toka shtrihen në Hoxharë, Topojë, Ndërmenas, Levan, Libofshë, Seman, Seman plazh etj. Në rrethin e Lushnjës shtrihen në Rremas, Bedat, Divjakë, Krutje, Savër, Plug. Në Durrës shtrihen në Qerret, Spital, Spille, Jube, në Krujë, në Adriatik, në Lezhë në Ishull Lezhë dhe Tale, në Shkodër në Velipojë. Në qarkun e Fierit rreth 20.000 ha tokë në zonën perëndimore të qarkut janë me probleme kripëzimi. Mund të përshkruhet si fusha më e sheshtë e vendit me një pjerrësi tepër të vogël drejt detit Adriatik, që varion ndërmjet 0.0 dhe 0.5 %. Pjesa më e madhe e fushës ka një lartësi jo më të madhe se 5 m mbi nivelin e detit, ndërsa pjesa tjetër më në thellësi shkon 8-10 m.

Ka shumë shkaqe të mundshme për degradimin e tokës; përmbajtjet me ujë dhe ngjeshja, erozioni, acidifikimi, kripëzimi dhe sodimi. Të gjithë këto dhe në veçanti kripëzimi dhe sodimi, mund të reduktojnë vlerën e përdorimit të tokës në zonat me fushore të vendit. Dhe tani, më mijëra ha kanë dalë jashtë kultivimit sepse ato janë bërë shumë të kripura dhe si pasojë kanë pësuar një reduktim të thellë dhe ndryshim të kushteve të mjedisit tokësor.

Faktorët e degradimit të tokës janë faktor kimik, fizik, biologjik dhe procese të tjera specifike të cilat ulin pjellorinë e tokës dhe si rezultat struktura e tokës shkatërrohet, lënda organike pakësohet dhe bashkë me të edhe lëndët ushqyese, (azoti, fosfori, potasi, squfri, magnezi dhe sasi më të vogla mikroelementesh). Sasi shumë të mëdha azoti, squfuri, kalciumi dhe magnezi mund të humbasin me anë të shplarjes në kushtet e një mjedisi tokësor të lagët. Në kushtet e një regjimi hidrik dhe ajrore të përkëqësuar, humbjet e azotit rriten së tepërmi në sajë të denitrifikimit biologjik dhe kimik. Oksidet e azotit (NO dhe N₂O), produkte të denitrifikimit mikrobial largohen nga toka në atmosferë duke u implikuar kështu në ngrohjen

TOKAT E KRIPURA SHTRIRJA DHE RRUGËT E PËRMIRËSIMIT TË TYRE

globale.

Nëse drenazhimi i brendshëm i profilit të tokës është i pa mjaftueshëm për të kulluar tokën, kripërat e sjella me ujë dhe ujitjes mund të ngrihen në sipërfaqe të tokës si rezultat i normave të larta të avullimit. Ripërdorimi i ujit të drenimit për ujitje përshtet procesin e kripëzimit. Kripëzimi i shtresës aktive të tokës ndodhë gjithashtu si rezultat i kapilaritetit të rritur të profilit të tokës. Kalimi i kripës nga uji nëntokësor si rezultat i difuzionit dhe infiltrimit nga kanalet kulluese në sipërfaqe të tokës krijon kripëzimin e dytë.

Një problem tjetër i lidhur me ujitjen e induktuar është alkaliteti ose sodimi. Sodimi është përçues i natriumit të këmbëshëm. Impakti i saj manifestohet në prishjen e strukturës së tokës. Përdorimi i ujit në zonat më kripëzimi të rritur më shumë se 15% Na të këmbëshëm çon në formimin e tokave alkaline ose sodike, nëpërmjet procesit të hidrolizës. Aplikimi i ujit për ujitje me përmbajtje të lartë bikarbonate të sodiumit ose karbonate sodiumi në toka me përmbajtje të ulët Ca dhe Cl, në këto kushte thërmijet e argjilit thithin kripërat e sodiumit dhe magnezit dhe kështu humbin përshkueshmërinë e tyre duke krijuar kushte të papërshtatshme për difuzionin e ujit dhe O₂ për rrënjët e bimëve dhe mikroorganizmat.

Kripëzimi i tokës përbën rrezikun kryesor të bujqësisë së ujitur. Bujqësia e ujitur në një mjedis të thatë dhe gjysëm të thatë sjell në vetvete rrezikun e degradimit të tokës si rezultat i kripëzimit dhe sodimit. Në zgjerimin e tokave të kripura dhe ato me probleme kripëzimi, mendojmë se kanë ndikuar një sërë faktorësh. Ndër më të rëndësishmit mund të përmendim:

- **Funksionimi jo i mirë i rrjetit kullues** në zonën fushore bregdetare, që ka sjellë ngritjen e nivelit të kripërave në shtresat e sipërme të sipërfaqes së tokës.
- **Përdorimi i ujërave me përmbajtje të lartë kripërash** dhe në shumë raste të pa analizuar më parë.
- **Përdorimi i ujërave të kripura për ujitje**, të marra nga sistemi i kullimit dhe ujërat nëntokësore.
- **Mungesa e kultivimit të tokave për një kohë të gjatë ose abandonimi i tyre** në më shumë se 15 vjet.
- **Menaxhimi jo i mirë i tokave të rrezikuara** nga kripëzimi dhe sodimi (cilësia e ujërave, dinamika e ujërave sipërfaqësore, drenazhimi, shkalla e kultivimit, sistemi i kulturave etj.)
- **Përdorimi pa kriter i plehrave kimike dhe kimikateve të ndryshme** në zona të veçanta me aktivitet intensiv, sidomos në kulturat perimore në serra.
- **Ndikimi i formacioneve tokëformuese të tokës dhe infiltrimet nga ujit të detit dhe**

kënetat me të cilat kufizohen tokat e kësaj zone.

Disa nga rrugët e përmirësimit e përmirësimit të tokave të kripura

Përcaktimi i masave për shkripëzimin e tokave dhe përmirësimin e tyre mbështetet në shkallën, natyrën dhe tipin e kripëzimit. Treguesit bazë janë përmbajtja e përgjithshme e kripërave, si dhe përmbajtja e klorit dhe natriumit të këmbëshëm.

Përcaktimi i natyrës së kripëzimit mbështetet në vlerën e raportit midis jonëve të klorit dhe sulfateve të shprehura në miliekuivalent. Kur vlera e raportit Cl:SO₄ është më shumë se 5, natyra e kripëzimit është klorur, 1-5 është kloruro-sulfat, 0.2-1 është sulfato-klorur dhe kur vlera është më e vogël se 0.2 natyra e kripëzimit është sulfat. Mbi bazën e këtyre klasifikimeve përcaktohen masat shkripëzuese që duhen zbatuar për një përvetësim të shpejtë të tokave të kripura, proces i cili kalon në dy faza:

Faza e parë:

Masa hidroteknike:

Funksionimi i hidrovoreve dhe rrjetit kryesor kullues: Për këtë është e domosdoshme funksionimi i rregullt gjithëvjetor i hidrovoreve, duke mbajtur nivelin në hyrje të vaskave në kuotat e projektuara. Në mënyrë të veçantë nuk lejohet rritja e nivelit të ujit në kanalet kryesore gjatë verës, pasi bëhet shkak për ngadalsim të procesit të shkripëzimit të tokave dhe në raste të veçanta mund të çojë në rikripëzim të tyre.

Rrjeti i tretë kullues: Ndërtohet dhe mirëmbahet sipas parametrave të projektit. Thellësia e tij duhet të jetë jo më pak se 1.8-2.0 m në toka të rënda e të mesme, 1.3-1.5 m në tokat e lehta dhe në tokat ranore 0.8-1.0 m. Ky rrjet është hallka kryesore që ndikon në largimin e kripërave nga ngastra kur mbahet sipas projektit ose në rikripëzim të saj kur nuk pastrohen.

Rrjeti ujitës: Në fazën e parë, kur përqendrimi i kripërave është mbi 1% nevojiten sasi të mëdha uji për shpëlarje, gjë që duhet të mbahet parasysh gjatë projektimit të rrjetit ujitës. Për fazat e mëvonëshme të përvetësimit normat e ujitjes duhet të jenë 5000-5500 m³/ha në varësi të bimëve që do të mbillen. Kur përqendrimi i kripërave në tokë ulet nën 1 % uji i këtij rrjeti do të përdoret për ujitjen e bimëve që mbillen me kusht që ai si rregull të mos përmbajë sasira kripërash mbi 1 g/litër. Rrjeti ujitës mbahet në gadishmëri për të siguruar ujitje gjithëvjetore. Në tokat e kripura ranore ujitja me shihedhje është e domosdoshme.

Nivelimi sipërfaqësor: Është masë që u paraprin punimeve shkripëzuese. Sistemimi bëhet me projekt dhe ruan pjerrësinë natyrale në drejtim të rrjetit të tretë kullues.

Shkifrimi në thellësi dhe drenazhimi:

Në tokat e rënda dhe të mesme me përmbajtje kripërash mbi 1% bëhet shkifërimiti në thellësi 70-80cm e largësi përkatësisht 1 dhe 2 m paralel me kanalet e tretë kullues. Në tokat me përmbajtje kripërash nën 1% thellësia e shkifërimitit zvogëlohet duke përdorur shkifërues të thellësive me të vogla (40-50 cm). Në tokat që janë nën kulturë dhe përqindja e kripërave në shtresën 50 cm është nën 0.6 %, kullimi mund të realizohet me drenazh të mbyllur.

Gipsimi: Kur natriumi akumulohet në tokë, teknikat e menaxhimit kanë për qëllim uljen e nivelit të natriumit. Gipsi i shtuar në tokë mund të shkaktojë ndryshim të përshkueshmërisë me anë të rritjes të përqendrimit të elektrolitit dhe efekteve të shkëmbimit të kationeve. Sasia e gipsit të nevojshëm për përmirësimin e tokës varet nga sasia e Na të këmbëshëm në profilin e tokës.

Dozat e gipsit sipas përmbajtjes të Na të këmbëshëm në tokë janë si më poshtë:

Niveli i Na të këmbëshëm në mek/100 g tokë të thatë	Sasia e gipsit (CaSO ₄ ·2H ₂ O) Ton/ha
1	4.25
2	8.40
3	12.75
4	17.00
5	21.25
6	25.50
7	27.75
8	34.00
9	38.25
10	42.50

Sasia e gipsit të nevojshëm mund të përdoret e ndarë në dy vjet. Sasia e çdo viti përdoret në këtë mënyrë: ½ në plugim 21-25 cm dhe pjesa tjetër në diskim ose frezim. Në se do të përdoret e gjithë sasia e gipsit brenda vitit, shpërndarja bëhet si në rastin e vit të parë. Në përcaktimin e sasisë së gipsit që do të përdoret gjatë vitit merret parasysh edhe sasia e ujit që përdoret për shpëlarje si dhe uji i rreshjeve apo i ujitjeve, lidhur kjo me shkallën e tretëshmërisë së gipsit në ujë (2 g/litër). Dy ton /ha gips për tretje kërkojnë 100 mm uji (ujitje apo rreshje). Në këto sasi duhet patur parasysh humbjet nga avullimi. Kështu në se bien 1000 mm rreshje, efektiv për shpëlarje mund të jetë 400-500 mm ose 4000-5000 m³/ha. Në këtë rast sigurohet tretja

KËSHILLA NË SHËRBIM TË FERMERËVE

MINISTRIA E BUJQËSISË DHE ZHVILLIMIT RURAL

DREJTORIA E PËRGJITHSHME E ZHVILLIMIT NË FUSHËN E BUJQËSISË DHE ZHVILLIMIT RURAL

QENDRA E TRANSFERIMIT TË TEKNOLOGJIVE BUJQËSORE FUSHË-KRUJË

(Vijon nga faqja 11)

e 8 ton/ha gips. Krahas reshjeve në tretjen e gipsit ndikojnë edhe shpëlarjet me ujë dhe ujitjet.

Plugimi i tokës: Në tokat agjilore të rënda në proces shkripëzimi dhe përmbajtje kripe 0.6-1.0 %, çdo vit bëhet plugimi 36-40 cm dhe diskim sipas nevojës. Në tokat nën 0.6% kripë të cilat janë nën kulturë bëhet plugimi 26-30 cm dhe diskim sipas nevojës. Toka punohet në sistem kurriz të lehtë.

Vijat kulluese: Vijat kulluese, si element i rëndësishëm për shkripëzimin e tokave shumë të rënda në fazën e parë hapen çdo vit në thellësi 70-80 cm e largësi sa gjysma e gjerësisë së lehtë të piketimit.

Shpëlarja me ujë: Përdoret si masë plotësuese krahas shpëlarjes nga rreshjet e shiut për largimin e kripërave në tokat me përbërje mekanike të rëndë dhe të mesme që përmbajnë mbi 1% kripëra. Kushte për shpëlarjen me ujë është marrja e masave komplekse të njëkohëshme, si plugimi, shkrifrimi i thellë, hapja e vijave të thella kulluese, shpërndarja e

TOKAT E KRIPURA SHTRIRJA DHE RRUGËT E PËRMIRËSIMIT TË TYRE

gipsit, nivelimi sipërfaqësor dhe ndërtimi i oxhaqeve me sipërfaqe sa ajo ndërmjet dy vijave kulluese me ledhe 60x30 cm. Nuk duhet të lejohet që uji të rrjedhë nga bankinat në vijat kulluese. Norma e ujit për shpëlarje jepet në varësi të përbërjes mekanike dhe shkallës së kripëzimit të tokës. Në tokat me përbërje mekanike të mesme gjatë një sezoni shpëlarës, sipas shkallës së kripëzimit, përdoren nga 4000-6000 m³/ha.

Para fillimit të shpëlarjes toka e pluguar më parë thahet për disa ditë, pastaj mbyllet kokat e vijave kulluese dhe oxhaqet mbushen me ujë. Pas 5-8 orësh, kur niveli i ujit në oxhak arrin 10-15 cm, hapen kokat e vijave kulluese dhe uji lihet që të filtrojë dhe të largohet. Më pas futet dora e dytë e ujit për shpëlarje me normë 1500-2000 m³/ha dhe lihet të filtrohet në tokë. Në rast se uji për 4-5 ditë nuk filtron, largohet nga ngastra duke hapur presa në ledhet e oxhaqeve. Në këtë mënyrë vazhdohet deri në dhënien e plotë të

normës së ujit për shpëlarje. Pas përfundimit të shpëlarjes, menjëherë sa të lejojnë kushtet, bëhet shkrifrimi sipërfaqësor i tokës për të penguar ngritjen kapilare të kripërave.

Shpëlarja e një ngastre në varësi të përmbajtjes së kripërave zgjat nga 1-2 vjet derisa përmbajtja e kripës të ulet nën 1%. Para dhe pas shpëlarjes ndiqet dinamika e Na të këmblyshëm.

Faza e dytë: Kjo fazë fillon kur tokat pranojnë mbirjen dhe zhvillimin e bimëve. Zgjedhja e bimëve që mbillen në këto toka bëhet mbi bazën e përmbajtjes së kripërave dhe tolerancën ndaj kripëzimit.

Kur toka përmban 0.6-1.0% kripë mbillen bimë tolerante ndaj kripëzimit si festuk, lolium, elb, grurë, tërshërë, sorgum, panxhar, etj. Kusht i domosdoshëm për të siguruar prodhimin e dëshiruar nga bimët është sigurimi i mbirjeve brenda 15 shtatorit, për mbjelljet e foragjereve të vjeshtës dhe brenda 20 tetorit për grurin,

elbin, tërshërën, etj. Për të gjithë bimët duhet siguruar ujë gjatë gjithë periudhës vegetative.

Në tokat që përmbajnë më pak se 0.6% kripë bëhet punë më intensive për shëndoshjen biologjike me pleh organik duke përdorur 300-400 kv/ha. Veç përdorimit të plehut organik planifikohet edhe mbjellja e kulturave të dyta për plehërim të gjelbër. Në këtë rast bimët më të përshtatshme janë sezbanja, sorgumi, trifili, tërshëra, batha, soja, etj.

Në tokat me përmbajtje të kripës mbi 1% duhet të shfrytëzohen me sera për kultivimin e perimeve, hardhisë, luleshtrydheve, luleve, etj. Në këtë rast duhet të sigurohet ujë për ujitje me pika dhe drenazhimi i tokave që përdoren për këtë qëllim.

Është e rëndësishme të theksohet se tokat me faktor kufizues të prodhimit përbëjnë bazat e aktivitetit ekonomik në disa zona bujqësore të vendit. Për këtë arsye problemi i trajtimit të këtyre tokave bujqësore apo kthimi në ekosisteme natyrore të qëndrueshme përbën një problem aktual. Kjo bëhet me imperative, si rezultat i urbanizimit të pa kontrolluar e tokave më të mira rreth qyteteve.

Përgatiti: Msc. Florjana Çela, Dr. Shpëtim Tafaj

Drejtorja e Shërbimit të Tokës dhe Ujërave;
QTTB-Fushë Krujë: E-mail: qttbfushekrue@yahoo.com

QENDRA E TRANSFERIMIT TË TEKNOLOGJIVE BUJQËSORE KORÇË

1. Për fermat e dheneve

Ndodhemi në sezonin kur duhet të kryhet procesi i qethjes së dheneve kryesisht në zonat fushore të vendit tonë. Për të bërë qethjen uniforme dhe për ta realizuar sa më shpejt këtë proces është mirë të përdoren qethëset mekanike, të cilat janë të thjeshta në përdorim dhe rezultative.

Menjëherë pas qethjes kryhet trajtimi i dheneve kundër parazitëve të jashtëm (zgjebe, morra, pleshta etj.) këshillimi me veterinerin, si edhe dehelmitizimet për parazitozat e aparatit tretës (trajtimi rutinë në pranverë).

Para se delet të shkojnë në kullotat malore bëhet përgatitja e stanit (për ato ferma të cilat aplikojnë shtegëtimin). Nëse tufa/tufat vendosen në të njëjtin stan të viteve të mëparshme, para shtegëtimit bëhet heqja e plehut dhe dezinfektimi i vathave ku do të verojnë kafshët. Kryhet parcelizimi i kullotës duke përcaktuar parcelat sipas periudhave: për periudhën e qumështit, për periudhën e ndërzimit (flushing) dhe për periudhën e vjeshtës. Ndarja e parcelave të kullotjes malore të përcaktohet në mënyrë të tillë për bërë të mundur ripërtëritjen e kullotave, duke bërë lëvizje nga lartësitë më të ulëta në ato më të larta dhe anasjelltas.

Duhet bërë kujdes me sëmundjen e çalës (Nekrobaciloza e thundrave) e cila është shumë problematike. Për masat

KËSHILLA PËR FERMERËT QË MBARËSHTOJNË BAGËTI TË IMTA

parandaluese dhe mjekimin e saj këshillimi bëhet me veterinerin.

Duhet të kryhet trajtimi i qengjave kundër sëmundjes së Diktiokaulozës (qimza). Këshillohu me veterinerin.

2. Për fermerët e dhive

Ndodhemi në sezonin kur është bërë shkëputja e kecape dhe dhitë janë në mjelje të plotë.

Për të prodhuar qumësht të pastër dhe për të mbrojtur gjirin e dhive ju këshillojmë që të zbatoni rregullat e mjeljes dhe manipulimit të qumështit.

-Qumështi i dhive është tepër i predispozuar për t'u kontaminuar nga agentë mekanikë, fizikë dhe mikrobikë prandaj ndiqni këtë procedurë mjeljeje:

- Dhitë të milen në një vend të veçantë dhe të pastër, të ndarë nga zona e ndenjes së kafshëve për të menjanuar kontaminimin nëpërmjet ajrit dhe plehut.

- Kryhet pastrimi i gjirit dhe i thithave (papilave).

- Shtydhën pikat e para në një gotë të posaçme për këtë qëllim.

- Higjena duhet të sigurohet edhe nga vetë fermeri që bën mjeljen duke larë duart dhe të ketë një veshje të përshtatshme për këtë proces. Nëse lëkura e duarve është e irrituar apo e infektuar të përdoren doreza plastike gjatë procesit të mjeljes.

- Para se të milet kafsha kontrollohet pamja e pikave të para të qumështit.

- Kujdes nga Insektet: mizat, brejtësit, kafshët e tjera dhe zogjtë sepse mund të ndotin ambientin dhe qumështin, por që edhe mund të bëhen burim infeksioni për sëmundje të ndryshme infektive.

- Numri i bakterieve në enë qumësht është direkt i lidhur me higjenën e ambientit dhe manipulimin e qumështit. Qumështi duhet të kontrollohet para se të milet për anomalitë në ngjyrë aromë e strukturë (vlerësimi i cilësive organo-leptike). Kafshët me qumësht jo normal duhet të milen në fund dhe qumështi i tyre nuk duhet përdorur (eliminohet).

- Sipërfaqet e enëve që kanë kontakt me

qumështin duhet të lahen shumë mirë dhe të dezinfektohen.

- Qumështi menjëherë mbas mjeljes duhet të ftohet duke iu referuar normave të standardeve të vendosura me ligj, në 4 gradë C brenda 2 orëve të mjeljes dhe mbahet në këtë temperaturë deri sa të dorëzohet në baxhon e përpunimit.

- Qumështi nuk duhet të mbahet në ambientet e stallës. Mbjellja për një kohë të gjatë në dritë natyrore apo artificiale duhet të evitohet. Edhe gjatë transportit duhet të mbahen temperaturat e ruajtjes së qumështit.

- Qumështi para se të dërgohet në enë ruajtëse apo tankun ftohës duhet të jetë i kulluar mirë për të eliminuar çdo mbetje fizike. Pajisjet e kullimit duhet të jenë të pastra.

- Kujdes i veçantë i duhet kushtuar në këtë periudhë vaksinimit të dhive kundër sëmundjes së Agalaksisë/Hirës (sëmundje infektive ngjitëse), e cila dëmton në mënyrë mjaft të ndjeshme gjirin e kafshës (mastit i rëndë) dhe që në disa raste e çon kafshën deri në ngordhje.

- Është gjithashtu momenti që për tufën e dhive të kryhet remontimi i kësaj tufe me kecat të cilët kanë genealogji të mirë duke i vlerësuar nga paraardhësit që kanë vlerat racore dhe produktive më të larta. Këshillimi me specialistin e fushës.

Drejtorja e Teknologjive Blegtorale: QTTB- Korçë:
E-mail: qttbkorce@yahoo.com

Çfarë tregoi panairi “Ditët e Bujqësisë 2023”

(Vijon nga faqja 2)

ishte një zhgënjim dhe e pak-uptimë, duke marrë parasysh faktin që kompanitë eksportuese si Elian, Doni Fruits, Tomato.al, Agro Divjaka, Pula Comerc e shumë të tjera janë promotori i eksporteve shqiptare të frutave dhe perimeve në Europë. Mospjesëmarrja ishte e papritur dhe arsyt mund të jenë të ndryshme e të lidhura me qëndrueshmërinë financiare, me koordinimin jo efikas apo arsye të tjera.

Ndërkohë, është për tu vlerësuar pjesëmarrja serioze e agrobizneseve të tjera në fushën e prodhimit të fidaneve dhe të bimëve medicinale, në fushën e ofrimit profesional të shërbimeve për fermerët, me stenda të kompletuara të produkteve të tyre, si Agrokon, Bio Bes, Alba SEED, AGRIMATCO etj, të cilat dallohen për qëndrueshmërinë, vizionin dhe eksperiencën e tyre të suksesshme në aktivitetet që ushtrojnë në zhvillimin e bujqësisë.

Kur flasim për teknologjitë e reja në bujqësi, për transferimin e tyre në ferma, për varietetet e reja dhe eksperimentimin e tyre, të cilat kërkohen nga tregjet dhe që u përshtaten kushteve të sotme klimatike të vendit, nuk mund të mos na shkojë mendja tek QTTB-të. Nga 5 të tilla që ka Shqipëria, të cilat njihen edhe si qendra kërkimore-shkencore publike për frutat, perimet, ullishtarinë, blegtorinë, nuk pamë ndonjë prezantim të tyre në panair, dhe në axhendën 3 ditore të panairit emri i tyre mungonte.

Kjo është një nga mangësitë e panairit, sidomos për QTTB e Lushnjës, e cila duhej të ishte e pranishme me punimet dhe kërkimet e saj, si një nga qendrat më të vjetra të shkencës bujqësore në Shqipëri.

Pikërisht një vit më parë, në forumin e panairit të majit 2022 në Lushnjë, prof. Rexhep Uka, në fjalën e tij e vlerësoi lart këtë institucion, duke theksuar se “ajka dhe

korifejtë e bujqësië shqiptare, kanë punuar me përkushtim, pasion dhe profesionalizëm të lartë në Institutin e Lushnjës për vite me radhë dhe Lushnja u dha atyre lavdinë” (marrë nga gazeta Agrobiznesi nr. 439).

Austria Praemix, një kompani lider në tregun shqiptar dhe atë kosovar të ushqimit dhe përkujdesjes së bagëtive, e cila ishte edhe partner silver i panairit, u prezantua me një temë në fushën e teknologjisë: “Inovacioni dhe menaxhimi efektiv i fermave blegtorale”. Cilët do të ishin më tepër të interesuar për këto lloj temash, të cilat janë në rend të ditës sot dhe promovojnë standartet e larta të cilësisë, sesa kompanitë e grumbullimit dhe përpunimit të qumështit?

Mirëpo megjithëse pritej të ishin prezente në panair me produktet e tyre, kompanitë kryesore Lufra, Erzeni, Ajka etj munguan. Me një treg dhe aktivitet të dendur jo vetëm në Lushnje e Berat, ku kanë qendrat e tyre, por në shkallë kombëtare, ato janë më të mëdhatë dhe më të suksesshmet në sektorin e qumështit, por standat e tyre munguan duke krijuar një boshllëk në paraqitjen e plotë të këtij sektori në panair.

Standartet e cilësisë janë një fushë me prioritet të lartë për sigurinë ushqimore dhe me të drejtë ju dha vendi i merituar nga organizatorët e këtij panairi. Me mbështetjen e projektit zvicerian Helvetas / RisiAlbania, Grupi Teknik Kombëtar NTWG në një nga panelet e panairit e vuri theksin në procesin e çertifikimit GLOBALG.A.P. të frutave dhe perimeve, në modulën GRASP, në LocalGAP dhe në standartet të tjera të cilësisë që kërkohen sot në tregjet globale, siç janë BRC, IFS, dhe HACCP.

Krijimi i njëjësive të menaxhimit të cilësisë së produkteve dhe e kualifikimit të punonjësve, siç u theksua edhe më lart, duhet parë si domosdoshmëri dhe jo si një detyrë fakultative nga pikat e shumta të grumbullimit të fruta-perimeve, sepse siguria ushqij-

more nuk mund të kuptohet pa monitorim të vazhdueshëm, pa kontroll, pa kompetencë dhe pa asistencë. Kjo do të thotë që pikat e grumbullimit nuk mund të presin vetëm nga kompanitë e konsulencës, por të ngrënë e forcojnë kapacitetet e tyre të brendshme.

Së fundi, një nga dokumentat më të rëndësishme të çdo panairi është katalogu i tij, i cili përmban informacion për pjesëmarrësit dhe që vlen edhe për më pas. Katalogu i Panairit të Lushnjës vërehet se është një dokument shumë i mirë për nga paraqitja dhe informacioni që përmban për pjesëmarrësit. Por, pa mohuar punën e madhe që ka bërë Iceberg Exhibitions për organizimin dhe zhvillimin me sukses të panairit, në lidhje me katalogun ka disa pika që duhen përmirësuar:

- Duke qenë dokumenti kryesor që prezanton Panairin në publik dhe në grupet e interesit, dhe që mbetet, do të ishte më i plotë nëqoftëse do të kishte në hyrje një fjalë përshëndetëse nga titullari i Ministrisë së Bujqësisë dhe nga Kryetarja e Bashkisë mikëpritëse të Lushnjës, pse jo dhe nga ndonjë institucion tjetër vendas ose i huaj që e mbështet panairin.

- Kopertina është në anglisht, do të duhej të ishte edhe në shqip, sepse brenda teksti është shkruar krejt shqip.

- Pjesa më e madhe e fotove të paraqitura në katalog janë të përgjithshme, nga google, dhe nuk i përkasin subjektit ku janë bashkangjitur. Shohim pothuajse të njëjtin imazh në disa foto që shoqërojnë disa subjekte apo kompani të ndryshme: imazhi i një dore ose i dy duarve që mbajnë një fidan. Ndërsa nëqoftëse fotot do të ishin marrë nga vetë subjektet që përshkruhen në katalog, do t'ja rrisnin më tepër vlerën atij.

Panairi “Ditët e Bujqësisë” i Lushnjës është një ngjarje që duhet të kthehet në traditë vit pas viti si një nga ngjarjet më të rëndësishme të zhvillimit të bujqësisë shqiptare.

Pr/ligji për biokarburantet, politikë nxitëse për kultivimin e bimëve energjetike

Ministria e Infrastrukturas dhe Energjisë nxori për konsultim publik projektligjin, “Për prodhimin, transportimin dhe tregtimin e biokarburanteve”.

Drafti, përveç se përcakton objektivat në drejtim të përdorimit të biokarburanteve, i jep përparësi edhe politikave nxitëse për kultivimin e bimëve energjetike, që shërbejnë për prodhimin e biokarburanteve.

Sipas relacionit shoqërues, ligji ka qëllim promovimin e kontributit në përmirësimin e angazhimeve për emisionet e gazeve që vijnë nga konsumi i hidrokarbureve në këtë sektor, duke qenë se, transporti është

kontribuesi më i madh i CO2 dhe në përmasat e vendit, ndikon në ndryshimet klimatike.

Më konkretisht, drafti parashikon që sasia minimale vjetore në treg e biokarburanteve dhe e lëndëve të tjera djegëse, të rinovueshme, për transport, duhet të jetë jo më pak se 5 % të sasisë të konsumuar në sektorin e transportit në vitin 2024.

Nga viti 2025 e në vazhdim, kjo sasi do të jetë, jo më pak se 10 %. Po ashtu, sipas relacionit, qëllimi i ligjit është të krijohet politika nxitëse për kultivimin të bimëve energjetike në Shqipëri, për të mbrojtur mjedisin

nëpërmjet respektimit të kriterëve të qëndrueshmërisë për prodhimin e biokarburanteve, biolëngjeve dhe biogazeve.

Sipas ekspertëve, ndër speciet bimore që mund të përdoren për prodhimin e biokarburanteve janë: Soja, misri, kallami i sheqerit, luledielli, eukalipti, palmat, etj. Dhënia e subvencioneve për kultivimin e bimëve energjetike, ishte një nga kërkesat e Shoqatës së Hidrokarbureve gjatë diskutimeve të ligjit të mëparshëm në komisionet parlamentare, si një masë që do të sillte reduktimin e çmimit dhe stimulimin e konsumit.

Rama: Fish City, portë e madhe që po sjell vizitorë e turistë në Maliq

Kryeministri Edi Rama u ndal në Fish City, një tjetër vepër e sipërmarrësit Gjergj Luca, që po sjell vizitorë e turistë në Maliq.

Kryeministri ndau në rrjetet sociale një videomesazh, ku vlerësoi se “Fish City i ri

është një tjetër vepër shembullore e Gjergj Lucës dhe një portë e madhe që po sjell plot vizitorë e turistë në Maliq”.

“E kam kaq të lehtë ta besoj se do të bësh trenin elektrik këtu që do të lidhi Fish City-n e Maliqit me ‘Pyllin

e fazanëve’, saqë mezi po pres kur t’i marrësh ata, t’i ngarkosh në tren e t’i çosh t’i ‘hanë’ fazanët. Me njëriun e punës mund të tallesh Luc, po rëndësi ka që karvani të shkojë përpara”, u shpreh Rama.

Ministrja Krifca: Agropark Tirana, treg mbi modelet europiane të tregtimit të fruta perimeve, ndihmojmë konsumatorët të blejnë lirë e mire

Agropark Tirana, ministrja Krifca: Vizion i përbashkët i qeverisë dhe bashkisë në ndihmë të fermerit dhe konsumatorit

Në Farkë është hapur tregu e ri “Agro Park” si hapësirë e nevojshme për fermerët dhe konsumatorët, të cilët do të shesin dhe blejnë produkte të ndryshme.

Ministrja e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural, Frida Krifca dhe Kryetari në detyrë i Bashkisë së Tiranës, Erion Veliaj, përuruan sot tregun e ri publik të Farkës, një investim i ri që shtrihet në një sipërfaqe totale prej 25 mijë katrorë dhe që do të vijojë të zgjerohet, duke dyfishuar hapësirën tregtare dhe numrin e fermerëve që do tregtojnë në këto ambiente.

200 fermerët e parë kanë nisur shitjen e produkteve bio, të certifikuara me të gjitha standartet e sigurisë ushqimore të Bashkimit Europian.

Ministrja e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural, Frida Krifca deklaroi se tha se ky treg do të ndihmojë për të pasur çmime më të lira për konsumatorin.

“Agropark Tirana është një tjetër vepër dhe një hap i sigurt që hedhim drejt zhvillimit të bujqësisë, por dhe drejt zhvillimit të sigurisë ushqimore, për të rritur konkurrencën e ndershme mes operatorëve. Vetëm në Tiranë kemi 34 mijë fermerë që prodhojnë. Tirana, që tashmë përfaqëson tregun më të madh ushqimor konsumator në vendin tonë, vuante nga një mungesë e një hapësire ku të gjitha produktet të vinin me një cilësi të lartë e garanci të plotë të sigurisë ushqimore. Tashmë, kjo vepër është me standarde të larta të sigurisë ushqimore vendase, por të përpëthura dhe me standartet e BE, se ushqimet këtu tregtohen në sipërfaqe që kanë dhoma frigoriferike që do i ruajnë ushqimet në këto standarde”, u shpreh Krifca.

Ky investim vjen sipas modeleve më të mira që i shërbejnë rritjes së sigurisë ushqimore në vend, konkurrencës së ndershme mes operatorëve, rrit fuqinë negociuese të fermerit dhe mundëson çmime më të ulëta për konsumatorët.

Ministrja tha se gjatë fjalës së saj se, me këtë treg kemi një qendër në të cilën bashkohen tregtarët e shumicës me ata të pakicës por edhe fermerët di-

torë me konsumatorët finalë të Tiranës duke shtuar një mundësi të re për të ndërtuar zinxhirë të shkurtër tregtimi edhe në qytete të mëdha si Tirana.

Gjithashtu vuri në dukje Krifca, së bashku me Bashkinë e Tiranës në kemi ndërtuar si pjesë të këtij tregu edhe qendrën e gatimeve tradicionale shqiptare për forcuar e promovuar traditën dhe vlerat tona kulinare si një prej tipareve më të qarta të kartolinës turistike të Tiranës dhe gjithë Shqipërisë.

“Pra nuk kemi ndërtuar një treg por kemi ndërtuar një vizion i cili duhet të shërbejë të nesërme dhe lidhjes së zonave urbane me ato rurale.Me këtë iniciativë, do të thyhet monopolizmi që zbaton politika që rëndojnë mbi konsumatorët e kryeqytetit. Do të kemi çmime më të ulëta dhe më të arsyeshme për produkte të cilat janë të freskëta dhe të prodhuara lokalisht.Në këtë mënyrë, do të zbutet edhe efekti i inflacionit duke reduktuar çmimet edhe drejtpërdrejtë për familjet e Tiranës gjatë fundjavës”, u shpreh ministrja.

Krifca ndau lajmin se, “Agro Park” do të jetë pjesë e Portalit të Fermerit, që po pasurohet vazhdimisht duke qenë dritarja unike e bujqësisë dhe zhvillimit rural shqiptar. Me akses në informacion në lidhje me çmimet, sasisë, cilësinë dhe çmimet e produkteve.

“Përveç kësaj, tha ajo, një tjetër përfitim i kësaj iniciative është rritja e aksesit në finance”. Prania e institucioneve financiare këtu për të asistuar aplikimet do të ndihmojë në lehtësimin e të bërit biznes këtu dhe në rritjen e investimeve”, deklaroi ministrja.Teksa informoi se Skema Kombëtare e mbështetjes në vitin 2022 ka mbështetur ndërtimin e 5 tregjeve të shumicës së produkteve bujqësore dhe blegtorale, midis të cilëve edhe këtë treg të Tiranës. Ndërsa është në fazën e vlerësimit të aplikimeve në skemën kombëtare të mbështetjes për këtë vit, ku është marrë angazhim edhe për 4 tregje të tjera.

Kreu i Bashkiës, Erion Veliaj tha se “është tamam si ku-

rora e një mbretëreshe, e cila si gurë të çmuar ka Petrelën, Farkën, Baldushkun, Dajtin, Zall Bastarin, Zall Herrin, Ndroqin, Vaqarrin, Pezën”.

Sipas tij, kjo hapësirë do transformojë si kurrë më përpara bashkëjetesën me Tiranën urbane, që është hapësira më e madhe ekonomike, jo vetëm e qarkut Tiranë, por e gjithë Shqipërisë”.

Ai shpjegoi se si do funksionojë tregu i ri publik, i cili, sipas tij bashkon prodhimet më të mira të zonës.

“Duke filluar nga gjelat e Baldushkut, te vaji i ullirit të Ndroqit, te vreshtat dhe vera e Lundrës dhe domatja e vonë Shëngjergjit, janë të gjitha të shpërblyera. Gjithë ai mund dhe gjithë ajo ambicie që kemi pasur prej vitesh për të pasur një hapësirë, një treg publik, diçka që nuk funksionon për qëllim fitimi, por për qëllim mbështetje, më në fund sot bëhet realitet. Ta gëzojmë tregun e ri agroushqimor të shumicës, tregun publik të Tiranës. Do funksionojë pak si treg, pak si bursë, pak si agregator biznesi. Na kanë kontaktuar disa kompani të ndryshme, deri në Izrael, që të sigurohemi që këtu ka një kënd ku mësohen teknikat e reja dhe gjetjet më të fundit në shkencë. Edhe agropërpunimi është kthyer gjithashtu në një shkencë,” deklaroi Veliaj.

Ai tha se në një fazë të dytë do të kemi një dyfishim të kësaj hapësire.

“Më vjen mirë që faza e parë përfundoi 100% me sukses dhe kemi një hapësirë prej 6000 metra katrorë sipërfaqe për magazinë, tregtim ditor të hapur 2000 metra katrorë, hapësirë parkimi prej 6000 metrash katrorë dhe një sipërfaqe totale në dispozicion prej 25 mijë katrorë. Në fazën e dytë duam ta rrisim sipërfaqen e tregtimit dhe magazinimit me 20 mijë metra katrorë të tjerë, ose 200 operatorë të tjerë, sipërfaqen e tregtimit ta çojmë në 4000 metra, pra me 200 fermerë të tjerë dhe me një hapësirë tjetër prej 6000 metra katrorë sipërfaqe parkimi, duke e bërë sipërfaqen totale në dispozicion 55 mijë metra katrorë”, deklaroi ai.

KËNDI I EKSPERTIT

(Vijon nga gazeta nr. 459)

Kafshët shtëpiake dhe kafshët shoqëruese të fermës

Përgatitur nga Prof. As. Dr. Eqrem Meçollari

Macet

Macja (*Felis catus*) është një specie shtëpiake e gjetarëve të vegjël mishngrënës. Është e vetmja specie e zbutur në familjen Felidae dhe zakonisht quhet macja shtëpiake ose macja e shtëpisë për ta dalluar nga anëtarët e egër të familjes.

Macja shtëpiake është një anëtar i Felidae, një familje që kishte një paraardhës të përbashkët rreth 10-15 milionë vjet më parë. Gjinia *Felis* u largua nga Felidae të tjera rreth 6-7 milion vjet më parë.

Treguesi më i hershëm i njohur për zbutjen e një maceje të egër afrikane (*Felis lybica*) u gërmua afër nga një varr neolitik njerëzor në Shillourokambos, Qiproja jugore, që daton rreth viteve 7500-7200 pes.

Futja e maces në Greqi daton rreth vitit 1200 para Krishtit. Tregtarët grekë, fenikas, kartagjenas dhe etruskë futën macet shtëpiake në Evropën Jugore. Gjatë zbutjes, macet kanë pësuar vetëm ndryshime të vogla në anatominë dhe sjelljen, dhe ato janë ende të afta të mbijetojnë si të egra.

Macja shtëpiake ka një kafkë më të vogël dhe kocka më të shkurtra se macja e egër evropiane. Është mesatarisht rreth 46 cm në gjatësi nga koka në trup dhe 23-25 cm në lartësi, me bishta rreth 30 cm. Meshkujt janë më të mëdhenj se femrat. Macet shtëpiake të rritura zakonisht peshojnë midis 4 dhe 5 kg.

Familja e maceve (Felidae) mund të përcjellë shumë ngjyra dhe modele tek pasardhësit e tyre. Genet e maceve shtëpiake lejojnë shumëllojshmërinë e ngjyrave në gëzof.

Macet kanë vizion të shkëlqyer natën dhe mund të shohin vetëm një të gjashtën e nivelit të dritës që kërkohet për shikimin e njeriut.

Dëgjimi i maces shtëpiake është më i mprehtë në rangun prej 500 Hz deri në 32 kHz. Mund të zbulojë një gamë jashtëzakonisht të gjerë frekuencash që variojnë nga 55 Hz në 79 kHz. Mund të dëgjojë një gamë prej 10. 5 oktavash, ndërsa njerëzit dhe qentë mund të dëgjojnë diapazon prej rreth 9 oktavash.

Macet kanë një ndjenjë akute të nuhatjes, pjesërisht për shkak të llambës së tyre të nuhatjes të zhvilluar mirë dhe një sipërfaqe të madhe të mukozës së nuhatjes, rreth 5. 8 centimetra katrorë në sipërfaqe, që është rreth dyfishi i asaj të njerëzve. Macet dhe shumë kafshë të tjera kanë një organ të Jacobson-it në gojën e tyre që i lejon ata të ndjejnë disa aroma në një mënyrë që njerëzit nuk mundin.

Macet kanë relativisht pak sytha shijeje në krahasim me njerëzit (470 apo më shumë kundrejt më shumë se 9000 në gjuhën e njeriut). Macet shtëpiake dhe të egra, nuk kanë aftësi për të shijuar ëmbëlsinë. Në vend të kësaj, sythat e tyre të shijes u përgjigjen acideve, aminoacideve si proteina

dhe shijeve të hidhura. Macet gjithashtu kanë një preferencë të veçantë të temperaturës për ushqimin e tyre, duke preferuar ushqim me një temperaturë rreth 38 °C dhe duke refuzuar ushqimin e paraqitur të ftohtë ose në frigorifer.

Për të ndihmuar për lëvizjen dhe ndjesinë, macet kanë dhjetëra mustaqe të lëvizshme (vibrissae) mbi trupin e tyre, veçanërisht në fytyrat e tyre.

Macet shtëpiake kalojnë shumicën e kohës në afërsi të shtëpive të tyre, por mund të shkojnë shumë qindra metra nga kjo pikë qendrore. Macet kursejnë energji duke fjetur më shumë se shumica e kafshëve, veçanërisht kur rriten. Kohëzgjatja ditore e gjumit varion, zakonisht midis 12 dhe 16 orësh, ku mesatarja është 13 dhe 14. Disa mace mund të flenë deri në 20 orë.

Macet shtëpiake përdorin shumë vokalizime për komunikim, duke përfshirë zhurmën, fërshëllimën, gërritjen, rënkimin dhe disa forma të ndryshme të mjaullimit. Gjuha e tyre e trupit, duke përfshirë pozicionin e veshëve dhe bishtit, relaksim dhe të gjithë trupit dhe zierjen e putrave, janë të gjitha tregues të disponimit.

Macet janë të njohura për shpenzimin e sasive të konsiderueshme të kohës duke lëpirë gëzofin e tyre për t'i mbajtur ato të pastra.

Macet marrin lëngjet me anë të lëpirjes. Duke u përplasur me një shpejtësi prej katër herë në sekondë, macja prek majën e lëmuar të gjuhës së saj në sipërfaqen e ujit dhe e tërheq shpejt atë si një turjelë tapash, duke e tërhequr ujin lart.

Macet konsumojnë disa vakte të vogla në ditë. Frekuenca dhe madhësia e vakteve ndryshon nga individët. Ata zgjedhin ushqimin në bazë të temperaturës, erës dhe strukturës së tij, ata nuk i pëlqejnë ushqimet e ftohta dhe reagojnë më fort ndaj ushqimeve të lagështa të pasura me aminoacide, të cilat janë të ngjashme me mishin. Macet gjuajnë gahun e vogël, kryesisht zogj dhe brejtës, dhe shpesh përdoren si një formë e luftimit të dëmtuesve. Macet përdorin dy strategji gjuetie, ose duke përndjekur gahun në mënyrë aktive, ose duke prituri në pritë derisa një kafshë të afrohet mjaftueshëm për t'u kapur. Macet shtëpiake janë një grabitqar i madh i kafshëve të egra në SHBA, duke vrarë rreth 1. 3 deri në 4. 0 miliardë zogj dhe 6. 3 deri në 22. 3 miliardë gjitarë çdo vit.

Macet shtëpiake, veçanërisht kotelet e reja, janë të njohura për dashurinë e tyre për lojën. Kjo sjellje imiton gjuetinë dhe është e rëndësishme për të ndihmuar kotelet të mësojnë të ndjekin, kapin dhe vrasin gahun. Macet gjithashtu priren të luajnë me lodra më shumë kur janë të uritura. Për shkak të

ngjashmërisë së ngushtë midis lojës dhe gjuetisë, macet preferojnë të luajnë me objekte që i ngajnë gjahut, si lodrat e vogla me gëzof që lëvizin me shpejtësi, por humbasin me shpejtësi interesin. Gjalmi përdoret shpesh si lodër, por nëse hahet, mund të kapet në bazën e gjuhës së maces dhe më pas të zhvendoset në zorrë, që mund të shkaktojë sëmundje të rënda, madje edhe vdekje.

Jetëgjatësia mesatare e maceve shtëpiake është rritur në dekadat e fundit. Në fillim të viteve 1980, ishte rreth shtatë vjet, duke u rritur në 9. 4 vjet në 1995 dhe rreth 15 vjet në 2021.

Macet janë kafshë shtëpiake të zakonshme në të gjithë botën, dhe popullsia e tyre në mbarë botën që nga viti 2007 tejkaloi 500 milionë. Vlerësimet e përgjithshme për popullsinë globale të maceve shtëpiake variojnë gjerësisht nga 200 milionë deri në 600 milionë. Përveçse mbahen si kafshë shtëpiake, macet përdoren gjithashtu në tregtinë ndërkombëtare të leshit dhe në industrinë e lëkurës për të bërë pallto, kapele, batanije dhe lodra të mbushura; dhe respektivisht këpucë, doreza dhe instrumente muzikore. (për të bërë një pallto me lesh mace nevojiten rreth 24 mace). Gëzofët e maceve janë përdorur për qëllime supersticioze si pjesë e praktikës së magjisë, dhe ende bëhen batanije në Zvicër si mjekësia tradicionale që mendohet se shëron reumatizmin.

Në botë ka shumë lloje dhe raca macesh të cilat dallohen midis tyre nga madhësia, pamja e jashtme, ngjyra e gëzofit etj. TICA, Shoqata Ndërkombëtare e Maceve, njeh 71 raca macesh.

Rusia është një nga ven-

ian, Tonkinese, Russian Blue, Bengal, Scottish Fold, Siberiane, Birmane, Himalayane, Nebelunge, Norwegian Forest, Bombay, Burmese, Chartreux, American Shorthair. Në mes të këtyre llojeve ka me qindra krijime dhe raca të ndryshme të krijuara nga njerëzit, të cilat dallohen për madhësinë, formën e kokës, ngjyrën e gëzofit etj.

Nga macet ekzotike kemi: Egyptian Mau, Cornish Rex, Japanese Bobtail, Somali, Manx, Havana Brown, Bengal, Dragon Li etj.

Nga macet më të vogla në botë janë: Rusty Spotted Cat, Black-footed/Small Spotted Cat, Guifia/Kodkod, Flat-headed Cat, Oncilla/Little Spotted Cat, Sand/Sand Dune Cat, Leopard Cat, Margay, Bay/Borneo/Bornean Red/Marbled Cat, Pallas's Cat etj. . Ndërsa macet më të mëdha janë: Savannah, Maine Coon, Norwegian Forest Cat, Ragdoll, British Longhair, British Shorthair etj.

Në macet më të vogla janë dhe Munchkin, Singapura, Cornish Rex, Devon Rex, American Curl, Siam etj.

Derri i Guinesë

Derri i Guinesë është një specie e vogël brejtësish që gjendet në malet e Andeve

më selektive për t'u mbajtur si kafshë shtëpiake dhe sot janë një nga kafshët shtëpiake më të zakonshme shtëpiake, të dashur dhe të mbajtur nga njerëzit në mbarë botën për shkak të qetësisë së tyre dhe natyrës e urtë, së bashku me madhësinë e tyre të vogël.

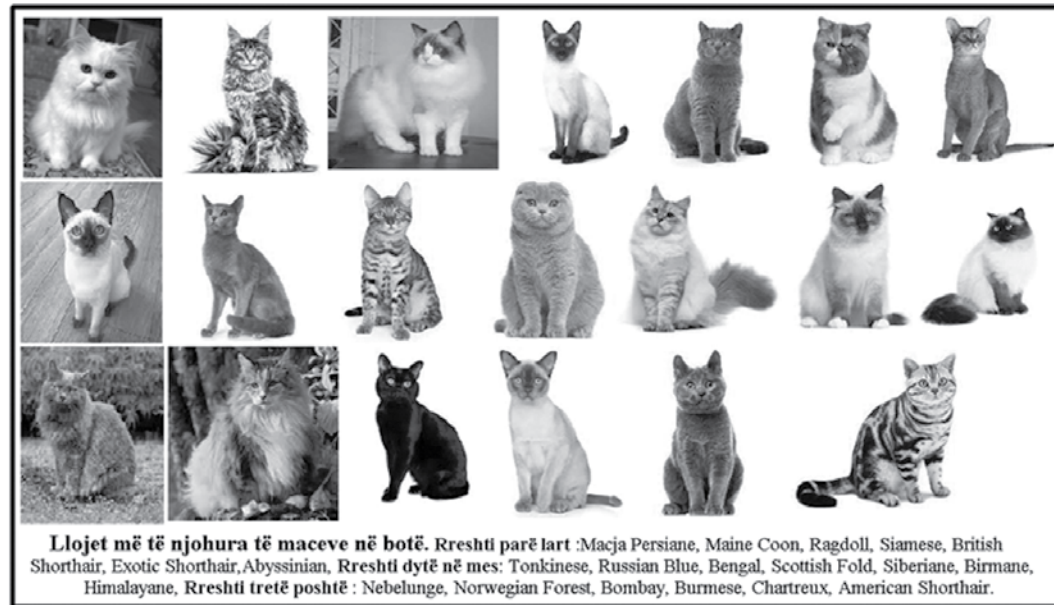
Derrat Guinea kanë një pamje shumë të veçantë me trupa të vegjël, të fortë, pa bisht dhe një kokë të madhe me sy të mëdhenj dhe vigjilentë. Ata kanë këmbë të forta, të shkurtra me katër gishta në këmbët e tyre të përparme dhe tre në këmbët e pasme, të gjitha me kthetra të mprehta që i ndihmojnë kur gërmojnë dhe gërvishen në natyrë. Ashtu si speciet e tjera të brejtësve, Derrat Guinea kanë një ndjenjë të jashtëzakonshme nuhatjeje dhe dëgjimi që së bashku me mustaqet e tyre të gjata, u jep atyre një ndërgjegjësim më të madh për ndryshimet në rrethinën e tyre, në mënyrë që ata të jenë në gjendje të zbulojnë grabitqarët në mënyrë më efektive.

Derrat Guinea kanë gëzof të gjatë dhe të trashë që në natyrë ka ngjyrë gri, kafe ose të zezë. Derrat shtëpiake Guinea, megjithatë, mund të gjenden në një larmi ngjyrash të ndryshme me gjatësi dhe butësi të ndry-

Qendrore në Amerikën e Jugut. Derrat Guinea janë zbutur nga

shme flokësh. Një nga tiparet më karakteristike të derrave të

Llojet më të njohura të maceve në botë. Rreshti parë lart :Macja Persiane, Maine Coon, Ragdoll, Siamese, British Shorthair, Exotic Shorthair, Abyssinian, Rreshti dytë në mes: Tonkinese, Russian Blue, Bengal, Scottish Fold, Siberiane, Birmane, Himalayane, Rreshti tretë poshtë : Nebelunge, Norwegian Forest, Bombay, Burmese, Chartreux, American Shorthair.

det më miqësore me macet në planet, me një studim që sugjeron se 59% e popullsisë janë pronarë të maceve.

Nga macet më të njohura në Botë janë: Macja Persiane, Macja Maine Coon, Ragdoll, Siamese, British Shorthair, Exotic Shorthair, Abyssin-

njerëzit për më shumë se 3000 vjet, pasi ata fillimisht mbaheshin dhe kultivoheshin si burim ushqimi në pjesën më të madhe të gamës së tyre natyrore në Amerikën e Jugut. Me ardhjen e spanjollëve në kontinent në vitet 1500, derrat e Guinesë u edukuan më pas në mënyrë

Guinesë (dhe në të vërtetë të gjithë brejtësve në krahasim me speciet e tjera të gjitarëve) janë katër prerësit e mëdhenj në pjesën e përparme të gojës së tyre.

Derrat Guinea gjenden në një shumëllojshmëri habitatesh në të gjithë vargmalin

e Andeve Qendrore në Amerikën e Jugut, nga Kolumbia në Veri në Argentinë Jugore, me përjashtim të rajoneve më tropikale të pellgut të Amazonës, në lartësitë nga 300 deri në 3000 metra mbi nivelin e detit.

Derrat Guinea janë kafshë ditore që janë më aktive gjatë agimit dhe muzgut. Ata janë shumë të shoqërueshëm që jetojnë së bashku në grupe të vogla deri në 10 individë.

Derrat Guinea janë shumë të zhurmshtëm dhe përdorin zërin e tyre për të shprehur personalitetin e tyre duke komunikuar me njëri-tjetrin duke përdorur një gamë të gjerë vokalizimesh, duke përfshirë cicërima, angullitje ose murmurime për të treguar emocione ose për të paralajmëruar të tjerët për rrezikun që i afrohet.

Derrat Guinea janë kafshë shtëpiake të shkëlqyera për shkak të natyrës së tyre lozonjare dhe sociale. Ata gjithashtu jetojnë për disa vite, më gjatë se shumica e brejtësve të tjerë, kështu që ju mund t'i shijoni më gjatë se brejtësit e tjerë të kafshëve shtëpiake. Ata janë një kafshë e parë e shkëlqyer për një fëmijë, pasi janë argëtuese për t'u luajtur dhe kërkojnë mirëmbajtje minimale.

Ata prodhojnë të vegjël gjatë gjithë vitit, por ka më pak të lindur në muajt më të ftohtë të dimrit. Periudha e shtatzanisë prej 58 deri në 72 ditë, dhe lindin deri në 13 të vegjël, me mesatare 3-4 të vegjël.

Derrat shtëpiake Guinea jetojnë shumë më gjatë se homologët e tyre të egër, duke arritur normalisht moshën 6 vjeç, megjithëse disa jetojnë edhe më gjatë me derrin më të vjetër të regjistruar të Guineas që është 15 vjeç.

Derrat Guinea janë kafshë barngrënëse që do të thotë se ata hanë vetëm materiale bimore si bari, gjeteth, farat, lëvorja dhe lulet që përbëjnë shumicën e dietave të tyre në shtatet e maleve në Amerikën e Jugut. Derrat Guinea kullojnë kryesisht gjatë orëve të muzgut kur ka më pak grabitqarë përreth.

Natyra e tyre e qetë dhe e urtë ka bërë që ata të bëhen një nga kafshët shtëpiake më të mbajtura në të gjithë botën, dhe tani ato gjenden në një larmi madhësish dhe ngjyrash për shkak të mbarëshimit selektiv. Temperamenti i ëmbël dhe llafazan i derrave të Guinea ka bërë që ata të bëhen të preferuar në mesin e kafshëve shtëpiake për fëmijët, të cilët janë në gjendje të kujdesen për ta me lehtësi relative.

Gerbillët

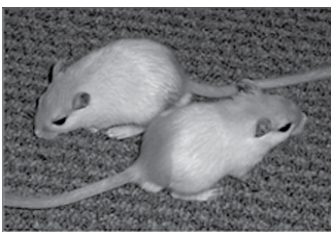
Gerbillinae është një nga nënfamiljet e familjes së brejtësve Muridae dhe përfshin gerbillët, xhird dhe minjtë e rërës. Dikur të njohur si minjtë e shkretëtirës, nënfamilja përfshin rreth 110 lloje brejtësish afrikanë, indianë dhe aziatikë, duke përfshirë minjtë

KËNDI I EKSPERTIT

(Vijon nga faqja 14)

Kafshët shtëpiake dhe kafshët shoqëruese të fermës

e rërës dhe xhirdin, të cilët të gjithë janë përshtatur për habitatat e thata. Gerbili mongol ose xhird mongol (*Meriones unguiculatus*) është një brejtës i vogël që i përket nënfamiljes

Gerbile

Gerbillinae. Madhësia e trupit të tyre është zakonisht 110–135 mm, me një bisht 95–120 mm dhe peshë trupore 60–130 gram. Gerbilët kanë gëzofë me mbi 20 ngjyra të ndryshme.

Një kafshë e butë dhe e guximshme, gerbili mongol është bërë një kafshë shtëpiake e vogël popullore. Ajo u soll për herë të parë nga Kina në Paris në shekullin e 19-të dhe u bë një kafshë shtëpiake popullore atje. Më vonë u soll në Shtetet e Bashkuara në vitin 1954 dhe Mbretërinë e Bashkuar në vitin 1964. Mbarëshkrimi selektiv për tregtinë e kafshëve shtëpiake ka rezultuar në një gamë të gjerë varietetesh të ndryshme ngjyrash dhe modelesh. Disa njerëz e mbajnë Xhird si kafshë shtëpiake. Ata mund të jetojnë deri në gjashtë ose shtatë vjet. Ata kanë nevojë për kafaze të mëdha që lejojnë ngjitjen dhe kërcimin. Xhirdi (*Meriones unguiculatus*) gjendet i shpërndarë nga Afrika veriore në Mongoli. Ata priren të banojnë në rajone të thata por janë gjithashtu në rajone pak më të lagështa dhe janë një dëmtues bujqësor. Kanë trup në madhësi nga 9 deri në 18 cm dhe peshë midis 30 dhe 200 gram.

Lepujt

Lepujt janë kafshë shtëpiake të mrekullueshme. Ata janë krijesa të urta, të këndshme, të buta dhe të dashura. Lepuri është i vogël (Disi i shkurtër dhe i trashë) dhe kafshë simetrike. Trupi është i mbuluar nga një pallto ose gëzof i butë uniforme, me ngjyra nga e bardhë deri në të zezë. Lepujt janë gjitarë të vegjël me gëzof, me veshë të gjatë, bisht të shkurtër me gëzof dhe këmbë të pasme të forta e të mëdha. Ata mund të arrijnë deri 40 cm gjatësi me gjithë bishtin. Ka shumë lloje të ndryshme të racave të lepujve të përkëdhelur për të zgjedhur.

Lepujt zakonisht jetojnë nga 5 deri në 8 vjet në varësi të mjedisit dhe racës së tyre, por ata mund të jetojnë deri në 12 vjet.

Mbi 300 raca lepujsh ekzistojnë sot në mbarë botën, por vetëm 50 prej tyre janë racat më të mira të lepujve si kafshë shoqëruese shtëpiake.

Lepujt, janë gjitarë të vegjël në familjen Leporidae që përfshin speciet evropiane të lepurit dhe pasardhësit e tij, Lepuri evropian, i cili është futur në çdo kontinent përveç

Antarktidës, është i njohur në të gjithë botën si një kafshë pre e egër dhe si një formë e zbutur e bagëtive dhe kafshëve shtëpiake. Lepuri është, në shumë zona të botës, pjesë e jetës së përditshme – si ushqim, veshje, kafshëshoqëruese dhe burim frymëzimi artistik.

Lepujt janë zbutur prej kohësh. Duke filluar nga Mesjeta, lepurit evropian është mbajtur gjerësisht si bagëti, duke filluar nga Roma e lashtë. Mbarëshkrimi selektiv ka gjeneruar një shumëllojshmëri të gjerë të racave të lepujve, shumë prej të cilëve (që nga fillimi i shekullit të 19-të) mbahen gjithashtu si kafshë shtëpiake.

Si kafshë, lepujt mbahen për mishin dhe gëzofin e tyre. Disa raca si Angora mbahen për gëzofin e tyre dhe Rex për lëshin e tyre. Lepujt janë kafshë shtëpiake të shkëlqyera për fëmijët. Lepujt janë barngrënës që ushqehen duke kullotur me bar dhe bimë të tjera me gjethe. Rrjedhimisht, dieta e tyre përmban sasi të mëdha celuloze, e cila është e vështirë për t'u tretur. Lepujt e zgjidhin këtë problem nëpërmjet një forme fermentimi të zorrëve të pasme.

Racat e lepujve që janë zhvilluar për cilësitë e tyre të leshit përfshijnë Rex (i cili ka mbi 16 varietete ngjyrash gëzofi, nga e bardha në të zezë) me strukturën e tij prej pelushi, Saten me ngjyrën e tij shkëlqyese dhe Chinchilla për modelin e tij ekzotik.

Lepujt kanë shumë raca të ndryshme, me ngjyra, madhësi, forma dhe lloje të veshjeve të ndryshme. Lepujt mund të ndryshojnë në madhësi nga racat më të vogla xhuxh që peshojnë më pak se 1 kg deri tek disa nga racat gjigante, që peshojnë 10 kg ose më shumë. Gëzofët mund të ndryshojnë në ngjyrë, nga të bardha në kafe, gri dhe të zeza. Leshi ndryshon në strukturë dhe varion nga i shkurtër në të gjatë. Por midis racave të ndryshme rreth 50 raca të lepurit rekomandohen të mbahen si kafshë shtëpiake shoqëruese midis të cilave janë: Harlequin Rabbit, Rex Rabbit, Jersey Wooly Rabbit, Dutch Rabbit, Mini Lop Rabbit, Chinchilla Rabbit, Polish

5. Dwarf Hotot, 6. Lionhead, 7. American Fuzzy Lop, 8. Jersey Wooly, 9. Holland Lop, 10. Britannia Petite etj.

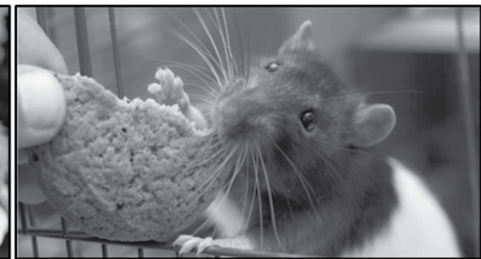
Minjtë

Miu është një gjitar i vogël që i përket rendit të brejtësve. Lloji më i njohur i miut është ai i miut të zakonshëm shtëpiake (*Mus musculus*), Miu i zi (*Rattus rattus*), miu kafe (*Rattus norvegicus*). Në disa vende dhe në vendin tonë gjenden dhe miu i arave (*Microtus arvalis*). Në natyrë, minjtë janë kryesisht barngrënës, duke konsumuar çdo lloj fruti ose drithi nga bimët. Megjithatë, minjtë përshtaten mirë me zonat urbane dhe janë të njohur për të ngrënë pothuajse të gjitha llojet e mbetjeve ushqimore. Minjtë si kafshë shoqëruese shtëpiake mbahen në kafazë të mbyllur mire dhe me një shtresë tallash druri ose letra të grira. Ju mund të habiteni kur mësoni se minjtë janë kafshë shtëpiake të shkëlqyera për fillestarët. Ata janë natyrshëm të pastër, mësojnë shpejt dhe janë kafshë shoqërore dhe të dashura. Një argument i fortë për minjtë në krahasim me kafshët shtëpiake të tjera të vogla si hamsterët është se ata mbajnë të njëjtin orë si njerëzit. Ndërsa shumë brejtës flenë gjatë ditës dhe janë aktivë gjatë natës, minjtë janë vigjilentë dhe zgjuar në të njëjtën kohë si pjesa tjetër e familjes. Ndryshe nga besimi populor, minjtë janë kafshë shumë të pastra. Ata janë inteligjentë dhe miqësorë. Prandaj disa njerëz mendojnë se minjtë janë kafshët shtëpiake të përsosura, për argëtim dhe qetësim. Minjtë mund të mos jenë të pëlqyer prej të gjithëve si një kafshë shtëpiake e përsosur ose një shoqëruese qetësues për periudha ankthi, megjithëatë ka një numur njerzish, ndonse të kufizuar që i mbajnë ata si kafshë shtëpiake shoqëruese.

Sipas një sondazhi në internet të 10, 000 pronarëve aktualë të kafshëve shtëpiake nga Shoqata Amerikane e Kafshëve shtëpiake, del se rreth 4 për qind e tyre kanë kafshë të vogla dhe nga këta pronarë kafshësh, vetëm 6 për qind

ind) dhe gaforreve vetmitare (2 përqind).

Minjtë janë brejtës të ndryshëm me përmasa mesatare, me bisht të gjatë. Llojet e minjve futen në rendin Rodentia, në gjininë Rattus. Në botë njihen 56 lloje minjsh. Minjtë janë

Miu i arave

të dy lloje brejtës, që duken të ngjashëm, porndryshimi më i madh ndërmjet tyre është madhësia e tyre. Minjtë janë më të mëdhenj dhe më të rëndë, ndërsa mouse kanë trup më të hollë. Minjtë gjithashtu kanë bisht të gjatë të hollë (për madhësinë e trupit) të mbuluar me qime në krahasim me bishtat e mouse që janë më të shkurtër, më të trashë dhe pa qime.

Minjtë e shitur në dyqanet e kafshëve shtëpiake, të përdorur në eksperimente laboratorike dhe të adoptuar nga mbarëshkruesit privatë janë të gjithë minjtë e Norvegjisë. Pavarësisht nga emri i tyre, ata fillimisht kanë ardhur nga Kina, por tani jetojnë kudo - përveç Antarktidës.

Minjtë e shtëpisë, si shumica e kafshëve që mbahen si kafshë shtëpiake, bartin sëmundje, por minjtë si kafshë shoqëruese shtëpiake nuk paraqesin më shumë rrezik për shëndetin sesa kafshët shtëpiake si macet ose qentë.

Minjtë dekorativë gjenden në shtatë varietete të bazuara në llojet e gëzofit, veshëve dhe bishtit: standard (shtresë e shkurtër, me shkëlqim), Rex (flokë kaçurrelë dhe mustaqe kaçurrelë), Saten (shtresë e hollë, e gjatë), gëzof me qime (qime të ngurtë, të trashë), pa bisht (i lindur pa bisht, ngjashëm me macet Manx), Pa flokë (i lindur pa gëzof) dhe Dumbo (veshët anash dhe jo sipër), sipas AFRMA. Një mi femër mund të prodhojë nga gjashtë deri në 12 këlyshë çdo tre javë,

Llojet më të njohura të minjve janë miu i zi (*Rattus rattus*)

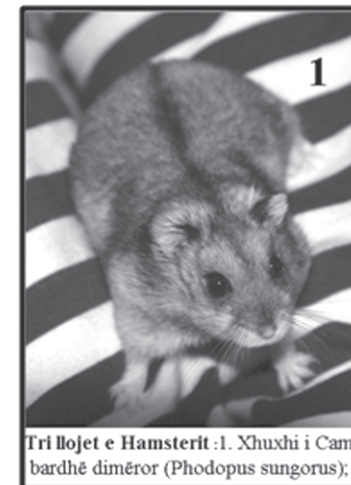
e përkëdhelur janë zakonisht variante të llojit të miut kafe, por minjtë e zinj dhe minjtë gjigantë mbahen gjithashtu ndonjëherë. Minjtë e përkëdhelur sillen ndryshe nga homologët e tyre të egër, në varësi të brezave që janë mbajtur si kafshë

shtëpiake. Minjtë e zbutur janë përgjithësisht miqësorë dhe mund të mësohen të kryejnë sjellje të zgjedhura.

Hamsteri

Hamsterët janë brejtës (rendi Rodentia) që i përkasin nënfamiljes Cricetinae, e cila përmban 19 lloje të klasifikuara në shtatë gjini. Ata janë bërë të njohura si kafshë shtëpiake të vogla. Lloji më i njohur i këtij brejtësi është brejtësi i artë ose sirian (*Mesocricetus auratus*), i cili është lloji që mbahet më shpesh si kafshë shtëpiake. Lloje të tjera brejtësi që mbahen zakonisht si kafshë shtëpiake janë tre llojet e brejtësit xhuxh, lloj brejtësi xhuxh Campbell (*Phodopus campbelli*), lloj brejtësi xhuxh i bardhë dimëror (*Phodopus sungorus*) dhe lloj brejtësi Roborovski (*Phodopus roborovskii*) i cili është jashtëzakonisht i vogël dhe i shpejtë, duke e bërë të vështirë mbajtjen si kafshë shtëpiake.

Hamsterët janë më shumë krepuskularë sesa kafshënate dhe, në natyrë, qëndrojnë në tokë gjatë ditës për të shmanjur kapjen nga grabitqarët. Hamsterët janë omnivorë, që do të thotë se mund të hanë

Tri llojet e Hamsterit : 1. Xhuxhi i Campbell (*Phodopus campbelli*); 2. Xhuxhi i bardhë dimëror (*Phodopus sungorus*); 3. Roborovski (*Phodopus roborovskii*)

mish dhe bimë. Ata ushqehen kryesisht me fara, fruta dhe bimësi, dhe herë pas here hanë insekte gropëzuese. Edhe pse ushqimi i blerë në dyqan është i mirë për hamsterët, është më mirë nëse frutat dhe perimet janë gjithashtu në dietën e tyre, sepse i mban ata më të shëndetshëm. Nuk preferojnë ushqimet me agrume dhe me shumë perime gjetshore. Fizikisht, ata janë trupmadh me tipare dalluese që përfshijnë qeska të zgjatura të faqeve që shtrihen deri te

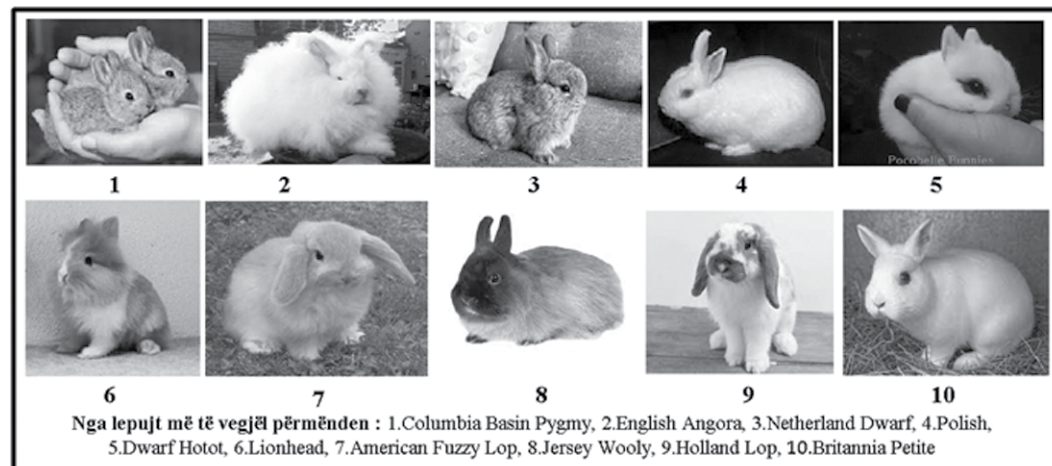
shpatullat e tyre, të cilat i përdorin për të çuar ushqimin në strofkat e tyre, si dhe një bisht të shkurtër dhe këmbë të mbuluara me gëzof.

Hamsterët janë zakonisht trupmadh, me bisht më të shkurtër se gjatësia e trupit dhe kanë veshë të vegjël e të mbuluar me gëzof, këmbë të shkurtra, të forta dhe këmbë të

gjera. Ata kanë gëzof të trashë, të mëndafshhtë, i cili mund të jetë i gjatë ose i shkurtër, me ngjyrë të zezë, gri, mjaltë, të bardhë, kafe, të verdhë, të kuqe ose të përzier, në varësi të specieve. Dy lloje lloj brejtësisht që i përkasin gjinisë Phodopus, lloj brejtësi xhuxh Campbell (*P. campbelli*) dhe lloj brejtësi xhungari (*P. sungorus*) dhe dy nga gjinia Cricetulus, lloj brejtësi kinez me vija (*C. barabensis*) dhe lloj brejtësi kinez (*C. griseus*) kanë një shirit të errët poshtë kokës deri në bisht. Llojet e gjinisë Phodopus janë më të vogla, me trupa 5.5 deri në 10.5 cm të gjatë; më i madhi është lloj brejtësi evropian (*Cricetus cricetus*), me gjatësi deri në 34 cm, pa përfshirë një bisht të shkurtër deri në 6 cm.

Hamsterët sirianë janë mbarëshkrues sezonalë dhe prodhojnë disa pjellë në vit me disa këlyshë në çdo pjellë. Sezoni i shumimit është nga prilli deri në tetor në hemisferën veriore, me dy deri në pesë pjellë nga një deri në 13 të vegjël që lindin pas një periudhe shtatzanie prej 16 deri në 23 ditë.

Lloji më i njohur i këtij brejtësi është brejtësi i artë

Nga lepujt më të vegjël përmenden : 1. Columbia Basin Pygmy, 2. English Angora, 3. Netherland Dwarf, 4. Polish, 5. Dwarf Hotot, 6. Lionhead, 7. American Fuzzy Lop, 8. Jersey Wooly, 9. Holland Lop, 10. Britannia Petite

Rabbit, Lionhead Rabbit etj.

Nga lepujt më të vegjël përmenden: 1. Columbia Basin Pygmy, 2. English Angora, 3. Netherland Dwarf, 4. Polish,

zotërojnë një mi – shumë prapaderrave të Guinesë (27 përqind), lepujve (27 përqind) dhe brejtësive të tjerë (25 përqind), por përpara gerbilëve (4 përq-

dhe miu kafe (*Rattus norvegicus*). Minjtë e edukuar posaçërisht janë mbajtur si kafshë shtëpiake të paktën që nga fundi i shekullit të 19-të. Minjtë

(Vijon në numrin e ardhshëm)

Kredi Agrobiznes

A mund të blej makineri dhe
pajisje të reja bujqësore?

*SIGURISHT,
BËHET!*

 CREDINS bank

www.bankacredins.com

Tel.: +355 4 53 53 000

